

ПРЕДГОВОР

Написао БРАНИСЛАВ Б. НУШИЋ

Шала у три чина

Културно
наслеђе
Србије

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

БИБЛИОТЕКА
ДРАМСКА БАШТИНА

Књига 4

CIP — Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

886.1/.2—22

НУШИЋ, Бранислав

Предговор : шала у три чина / Бранислав Б. Нушић ; приредио Рашко В. Јовановић. — Београд : Музеј позоришне уметности Србије, 1992 (Београд : Нови дани). — 95 стр. : илустр. ; 21 ст. — (Библиотека Драмска баштина ; књ. 4)

Тираж 500. — Стр. 77—88: Једна необјављена Нушићева комедија / Рашко В. Јовановић. — Стр. 95: Хронолошки преглед приказивања Нушићевих комада на београдској сцени / Живорад П. Јовановић.

886.1/.2.09—22

а) Нушић, Бранислав (1864—1938) — „Предговор“
10940940

Бранислав Ђ. Нушић

ПРЕДГОВОР

шала у три чина

ПРИРЕДИО

ДР РАШКО В. ЈОВАНОВИЋ

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

БЕОГРАД • 1992.

БИБЛИОТЕКА
ДРАМСКА БАШТИНА

ДО САДА ОБЈАВЛЕНО

Књига 1

Јоаким Вујић

ШНАЈДЕРСКИ КАЛФА

(1960)

Књига 2

Бранислав Ђ. Нушић

ИЗА БОЖЈИХ ЛЕЂА

(1964)

Књига 3

Бранислав Ђ. Нушић

NE DÉSESPÉREZ JAMAIS!

НЕ ОЧАЈАВАЈТЕ НИКАД!

(1989)

ЛИЦА

МАГА МАТИЋ, чиновник у пензији

МАРИЈА, његова жена

НАДА, њихова кћи

ПАВЛЕ ЈЕЛИЋ, њихов зет

ГОСПОЋА РАКИЋ

ГОСПОЋА СРЕЋКОВИЋ

СРЕЋКОВИЋ

МАРИЋ

МАНОЈЛОВИЋ

ЈАНКОВИЋ

ТОШИЋ

МАРИЦА, собарина

Један радник

ДОБА САДАЊЕ

ПРВИ ЧИН

(Тераса у вили на Топчидерском брду, са које се догледа панорама Београда који ће се, кад у току чина овлада вече, осветлити. Са терасе води степеник доле. - Пролетни је дан, сунце је у велико зашло, али је небо још светло. Тога дана биле су коњске трке, на тркалишту, те се друштво, по свршеним тркама, увратило на хладан напатак у пријатељску кућу Јелићеву, која лежи крај самога пута. Сви су у тоалетама са трка и сви су још узбуђени грозницом коју су донели са трка. - Десно, на једноме тршчаном канабету, седи домаћица г-ђа НАДА и МАРИЋ. - Лево, иза стола, на коме има испивених чаша од лимунаде и шоља од чаја, седи г-ђа РАКИЋ и г-ђа СРЕЋКОВИЋ којима за леђима стоји СРЕЋКОВИЋ и домаћин ЈЕЛИЋ. Натраг група коју чине : ЈАНКОВИЋ, МАНОЈЛОВИЋ и ТОШИЋ. - Они стоје, пуше и дискутују, наслоњени на балустраду терасе. - Кад нам се прикаже сцена, разговор је врло жив у свима групама; реченице се укрштају или чак и једновремено говоре)

Појава I

РАКИЋКА (Јелићу): То значи да нисте ни запазили тоалету госпође Савковић?

ЈЕЛИЋ: Нисам обратио пажњу.

МАНОЈЛОВИЋ (У својој групи): За једну коњску главу, само за једну коњску главу.

ЈАНКОВИЋ: Варате се.

МАНОЈЛОВИЋ: Ни сантиметар више, ни сантиметар мање.

СРЕЋКОВИЋКА: Дила креп дешин.

РАКИЋКА: Нисам опазила.

СРЕЋКОВИЋКА: Била је на горњој трибини.

ТОШИЋ: Дидо је стари фаворит, с тим је требало рачунати.

ЈАНКОВИЋ: Да није Мај Беби била нервозна питао бих ја тог фаворита.

ЈЕЛИЋ (Ракићки): Ах, да, то признајем. Та је тоалета била толико упадљива да сам је чак и ја запазио.

РАКИЋКА (Срећковићу): А ви?

СРЕЋКОВИЋ: Од како сам се оженио ја сам изгубио укус за тоалету.

РАКИЋКА: Али не и за тоалету ваше госпође?

СРЕЋКОВИЋКА: Ах, моје су тоалете тако једноставне.

РАКИЋКА: Ова на вама је пуна укуса.

МАРИЋ (*Нади*): То би значило да вас у опште не занимају трке?

НАДА: Саме трке не толико, али ја волим те живе покрете маса.

СРЕЋКОВИЋКА: Ја мислим да је данас највише падала у очи тоалета госпође Павловић. Онај провидни креп од свиленог муслина.

РАКИЋКА: О да, особита тоалета!

ЈАНКОВИЋ: Ах, не! Зар нисте видели да је на завршници и корбач имао посла, иначе би Стела изгубила чак и друго место.

МАНОЈЛОВИЋ: И Дидо је стигао под корбачем.

ТОШИЋ: А што корбач није помогао Ројалу? Изостао је на половини пута.

ЈАНКОВИЋ: Он је у опште касно пошао.

РАКИЋКА: Па ипак, мора се признати, онај мантил - не познајем госпођу, мора да је нека странкиња - тај мантил је већ нешто апартно.

СРЕЋКОВИЋКА: Мислите онај од муслина са ситним плесеом?

РАКИЋКА: Пао вам је у очи, је л'те?

СРЕЋКОВИЋКА: То је извесно каква госпођа из дипломатског кора, бар била је на дипломатској трибини.

РАКИЋКА: На тој трибини падала је у очи и једна тоалета од беж крела у глокну од велура, врло необична тоалета, нарочито она боја увелога лишћа.

МАНОЈЛОВИЋ: А знате ли да се замало нисам кладио на Лабрадора?

ТОШИЋ: У осталом да је Лабрадор имао бољега цокеја, ја мислим да се не бисте преварили. Он је прошлих трка тукао и Алису и Дида.

МАРИЋ (*Обраћајући се свима*): Али, господо, зар није довољно разговора о тркама? Дајте какав општи разговор у коме бисмо сви учествовали. Признајем ево, да је фаворит данашње трке г-ђа Савковић и Дидо. Госпођа Савковић је са тоалетом прва стигла на мету а Дидо је...

РАКИЋКА: Но, јесте ли чули, господине Марићу, то вам није тако духовито поређење.

МАРИЋ: У друштву лепих жена врло је тешко бити духовит. Знате стару латинску изреку: где оружје говори ту музе ћуте.

РАКИЋКА: А ви, стари пакосниче, ту латинску изреку извесно преводите: где женски језици говоре ту духовитост ћути.

МАРИЋ: Тако сте ви превели. Ја у опште латинске изреке не преводим; оне су мудре само кад се на латинском језику кажу.

ЈАНКОВИЋ (*Прилазћи Нади*): Одиста, ми смо се толико занели разговором о тркама, да смо чак и дужну пажњу према домаћини пренебрегли.

(Групе се ремете и регруписвају)

РАКИЋКА: Одиста је у реду да се о тркама престане говорити, али о тоалетама ... но, па то је бар општа тема.

СРЕЋКОВИЋКА: Тема о којој се да увек и много говорити.

МАРИЋ: О тоалетама је само онда интересантан разговор кад се у исти унесе и мало оговарања. Разговор о тоалетама без оговарања то је стручан разговор, који припада модискињама и кројачицама.

РАКИЋКА: Но па онда забављајте нас ви чиме, ако желите да нам ускратите и разговор о тоалетама.

МАРИЋ: Зар ви верујете, госпођо, да сам ја још увек кадар забављати младе даме?

РАКИЋКА: Па ви бар уживате репутацију најдуховитијег салонског козера.

МАРИЋ: Ох, та репутација! То је репутација старе трговачке фирме која стоји већ пред стечајем, али још увек ужива у чаршији извесан кредит.

СРЕЋКОВИЋКА (*Марићу*): Ја никад нисам имала среће да ме забављате, али ми је мајка причала ...

МАРИЋ (*Скочи и хоће да јој стави руку на уста*): Ћутите, ако бога знате! (*Осталима*): Ето, будите духовити у оваквоме друштву, где једна млада и лепа дама, коју бих ја тако радо забављао, почиње разговор са: „Мајка ми је причала како сте се забављали“. Ви, млада госпођо, и не слутите колико има трагедије у тих неколико ваших речи.

СРЕЋКОВИЋ: Трагедије?

МАРИЋ (*Он је остао на ногама*): Не мислим велике, човечанске трагедије, али моје личне. Дорасле су ћерке оних мајки које сам ја забављао и ја сад треба ћеркама да понављам оно, што сам казивао мајкама.

РАКИЋКА: А ви што сте дозволили себи да остарите?

МАРИЋ: На часну реч, госпођо, то је једино што сам без своје добре воље дозволио.

РАКИЋКА: Да сте се у своје време оженили, били бисте данас млађи. У браку се не стари тако брзо као ван брака.

МАРИЋ: Признајем свој грех, ма да без гриже савести.

РАКИЋКА: Бити противник брака као што сте ви, то ипак значи оптеретити савест грижом.

СРЕЋКОВИЋ: Али господин Марић је само из принципа противан браку.

РАКИЋКА: Зар и такав принцип постоји?

МАРИЋ: Одиста је то чудно како је у нашем друштву тешко ослободити се клевета. Тридесет година ја носим ту клевету, да сам противник брака, и не могу никако да је се ослободим. Ево и овом приликом исповедам јавно да ја, не само што нисам противник, већ сам напротив пријатељ брака.

НАДА: Па ипак се нисте оженили?

МАРИЋ: Нисам. Ја необично волим Париз; ценим тај велики културни центар, клањам се пред француским духом којему је Париз израз а - ипак нисам никад био у Паризу.

СРЕЋКОВИЋКА: А да сте били у Паризу вероватно бисте га ценили још више.

МАРИЋ: Или бих се разочарао! И то је можда оно што ме је уздржавало од ступања у брак, али га ја за то искрено ценим и поштујем, овако споља, као гледалац ...

РАКИЋКА: То је ипак, признаћете, једна ретка врста кукавштине.

МАРИЋ: Признајем. Увек ме је било страх од нечега непредвиђенога. Брак има у себи увек нечег непредвиђеног, почевши од првог библијског брака, од Адама и Еве.

СРЕЋКОВИЋ: Сматрате да је у том браку била непредвиђена она јабука?

МАРИЋ: Не, не мислим на јабуку, али мислим на змију.

РАКИЋКА: Па ипак је то једна врста кукавичлука, кад вас плаше чак и библијске приче.

МАРИЋ: Рећи ћу вам искрено шта мене код брака буну. Брак је најстарија друштвена заједница па ипак, нема ни до данас утврђених закона о међусобним односима оних који су у браку. Те законе сваки брак створи сам себи и, врло често, под пресијом једне неизменљиве ситуације. Отуда и долази да се у нашим браковима јављају све врсте режима: и апсолутизам и демократизам и комунизам и олигархија и анархија. Најчешће можда анархија.

РАКИЋКА: Охо, охо!

МАРИЋ: Закон је брачних односа у мало случајева плод компромиса, већ, или је муж законодавац или је жена.

РАКИЋКА: Ја мислим да бракови у којима је жена законодавац, нису увек тако непријатни.

МАРИЋ: Мислите? А ја опет мислим, да се нешто жена попела на Синај планину, место Мојсија, скинула би отуд камену таблицу на којој би била исписана једна једина заповест, која би гласила: „Ја сам господ Бог твој!”

РАКИЋКА: Ето, ето, чујете ли како из њега говори женомрзац?

МАРИЋ: А мени се напротив уписује у слабост, што сам велики пријатељ жена.

РАКИЋКА: Може и то бити тачно, али кажу да велики пријатељи жена, после шездесете године, постају женомрсици.

МАРИЋ: О, госпођо, ви прецењујете моје године а потцењујете моје поштовање које гајим према женском полу.

РАКИЋКА: Хвала лепо на таквом поштовању, кад уз то имате тако рђаво мишљење о браку.

МАРИЋ: Али не о браку, не одиста, већ о онима који су у браку.

РАКИЋКА: Па у чему сте ви видели ту брачну анархију коју сте мало час нарочито нагласили. Ајде све друге режиме и да вам допустим али: у чему сте могли видети ту анархију?

МАРИЋ: Ви сте извесно виђали на претпоследњој страни француских и немачких илустрованих листова, оне загонетке у сликама? Пуно глава за себе и пуно ногу за себе? Питање је: Које ноге припадају којој глави? Ко правилно реши, добија за целу годину бесплатан лист. Е, видите, и наши ми модерни бракови јако личе на те загонетке. Код тих бракова стално стоји то питање: Које ноге припадају којој глави?

РАКИЋКА: Но, јесте ли чули? Ја прекидам дискусију. То није лепо од вас госпође, а још мање од вас, господо, да ме тако напустите. Оставили сте ме саму да водим двобој с овим господином, који је тако безобзиран, и нико да ми притекне у помоћ.

ЈАНКОВИЋ: Ја бих вам тако радо помогао, госпођо, али ви знате да нема више од два месеца како је изречена пресуда у мојој бракоразводној парници, а то ми одузима све квалификације браниоца брака.

МАНОЈЛОВИЋ: Док сам ја, госпођо, нежењен, према томе некомпетентан за дискусију.

ТОШИЋ: На мене можете с поуздањем рачунати. Ја сам удовац који се не мисли поново женити, а ви знате да такви удовци имају најлепше мишљење о барку.

РАКИЋКА: Хвала!

МАРИЋ: Али, забога, што не тражите потпоре тамо где је најпоузданије можете добити? Пред вама су два млада брачна пара.

РАКИЋКА: Одиста, одиста! Што ми ви бар, господине Јелићу, не помажете?

ЈЕЛИЋ (*Снебивајући се*): Не знам да ли бих био кадар ... јер ја, право да вам кажем, још немам довољно одређено мишљење о браку. (*Дискретна измена погледа у друштву*)

МАРИЋ (*Подвлачећи*): Можда би госпођа Нада могла пре да вас помогне?

НАДА (*Увређеној мало час изјавом свога мужа, њој је један облачак осенчио чело*): Немојте ни на мене, госпођо, рачунати. (*Подвлачећи*): Ни ја још немам довољно одређено мишљење о браку.

РАКИЋКА: Но, па то је лепа потпора! (*Срећковићки*): И ви можда немате још довољно одређено мишљење о браку?

СРЕЋКОВИЋКА: Напротив, имам одређено и врло повољно мишљење.

СРЕЋКОВИЋ: Одобравам поступак своје жене. Према томе анкета је завршена али би вас ипак могло занимати мишљење моје тетке, која се трипут разводила и увек још има добро мишљење о браку.

ВИШЕ ЊИХ: Чујмо га, чујмо!

ЈАНКОВИЋ (*Прилазећи*): Да, ваља га чути; његове су приче из те области врло интересантне.

СРЕЋКОВИЋ (*Марићу*): Само, волео бих кад ту причу не би и ви слушали, јер не би био ред да компромитујем моју тетку у вашим очима.

МАРИЋ: Молим! За љубав теткиног реномеа, ја ћу се одвојити и остаћу овде крај госпође. (*Прилази Нади и седа на своје место*)

СРЕЋКОВИЋ (*Онима који су се окупили око њега*): Дакле, моја тетка у своје првome браку ... (*Наставља даље казивање. С лица њихових опажа се да их његово казивање пријатно занима*)

МАРИЋ (*Нади*): Необично је пао у очи ваш чудноват одговор госпођи Ракић.

НАДА: Налазите зар да је чудноват?

МАРИЋ: А зар није, кад ви ни после десет месеци брака, немате још одређено мишљење о њему?

НАДА: Па да ... то је можда мало чудновато.

МАРИЋ: А ту сте изјаву пропратили таквим изразом лица, као да сте хтели рећи, да сте разочарани у браку.

НАДА: То нисам мислила рећи.

МАРИЋ: Па ипак у вашем одговору има разочарања.

НАДА: Али не, кад вам кажем.

МАРИЋ: Ја сам мало час рекао да спадам у гледаоце брачних комедија или трагедија, али, немојте мислити да сам ја гледалац са галерије, који нестрпљиво чека да ко на бини падне, да би се слатко насмејао. Не, ја спадам у оне гледаоце који учествују и саучествују.

Чули сте мало час како сам одлучно тврдио да сам пријатељ, прави пријатељ брака.

НАДА: Чула сам али, као што видите, ја нећу имати ни прилике ни потребе да се користим том добром страном вашег пријатељства.

МАРИЋ: Мислите? Када бисте међутим имали храбрости да кажете себи оно што мислите, ви бисте ...

НАДА: Ја вам морам прекинути реч. Ви задируте у ствари ... *(Нагао преокрет)*: У осталом: ви сте довољно храбри, реците ми ви то што ја не смем сама себи да кажем?

МАРИЋ: Зашто не, зашто не? Рећи ћу вам. Осећам да ми је дужност рећи вам.

НАДА: Радознала сам?

МАРИЋ: Видите, мени изгледа да у вашем браку није све у реду. Нешто се разлабавило, нешто не иде како треба, нешто шкрипи као код неподмазаних кола, нешто загније ...

НАДА: О, ви се дубоко варате.

МАРИЋ: То није мој утисак од данашњег дана, ја већ дуго времена вршим консултацију ...

НАДА: Али, нашто и ... од куд ви?

МАРИЋ: Од куд ја? Ви знате да сам ја пријатељ ваше куће и знате да сам ја један од оних, који је на ваше родитеље јако утицао да се склопи ваш брак, и као што видите, ако ми оспоравате право, не можете ми оспорити дужност да се забринем.

НАДА: Али ја не видим шта је то тако необично што ви видите у моме браку?

МАРИЋ: Ништа тако необично; никакав сукоб већег стила; никакав догађај који би могао послужити за рубрику „Престоничка кроника“ али ... та то се, - забога, да тако лепо видети, тако је очљиво ...

НАДА: Али шта?

МАРИЋ: Па та хладноћа која веје међу вама, та немарност, равнодушност, или боље рећи, брачна апатија. Мало час, на питање госпође Ракић, ваш супруг одговара: „Ја немам одређено мишљење о браку!“ - То исто и ви одговарате, али одговор не упућујете госпођи Ракићки, већ вашем мужу. И, зар мислите да ја нисам запазио онај таман облачак који вам је истог тренутка осенчио чело?

(Општи смех у групи којој је Срећковић причао)

РАКИЋКА: Али то је одиста интересантно! Ви све те своје авантуре причате пред својом младом женицом, без женирања?

СРЕЋКОВИЋКА: Зашто не? Наш споразум је био да ми пре венчања исприча цео свој момачки живот. Ја сам у тој његовој искренности видела извесну гаранцију.

СРЕЋКОВИЋ: Знате, ја сам брак сматрао рецимо као трговачко предузеће кад хоће да напусти изванредан артикал и да унесе у радњу нов артикал. Тако и ја видите, хоћећи да унесем у живот један нов артикал - моју жену - морао сам спустити цену оном старом и распродати све тајне своје по врло јефтиној цени. Распродао сам све и то је најбоље имество мојој жени да се моја радња неће више бавити тим артиклом.

РАКИЋКА (*Срећковићки*): А да ли је било много тога старог артикла?

СРЕЋКОВИЋКА: О, тако много, да је већ крајње време било да се ожени те да се извуче из свега тога.

ЈАНКОВИЋ: Али госпође и господо, ми данас одиста нисмо срећни у избору теме. Најпре трке и тоалете, па кад смо се откачили тих тема, ми смо се толико посветили браку и брачним проблемима, као да се налазимо у чекаоници бракоразводног суда. Међутим, ми пропуштамо прилику да искористимо једно од најлепших задовољстава.

РАКИЋКА: А то је?

ЈАНКОВИЋ: Па забога, у нашој је средини госпођа Срећковић а тамо у соби је један пијанино марке Ербар. Госпођа Срећковић је пре три месеца са толико успеха концертирала у филхармонији. Зар не би то било задовољство за све нас да је чујемо?

СРЕЋКОВИЋКА (*Бранећи се*): Али не, забога!

СВИ: О да, о да! Сви вас молимо!

МАНОЈЛОВИЋ: И знате шта да свирате, ако вас смемо молити? Шопена.

ТОШИЋ: Да то, то сте на прошлом концерту морали да понављате. Будите добри, госпођо.

СРЕЋКОВИЋКА (*Устајући*): Да вам нешто признам. Имам трему пред господином Марићем.

МАРИЋ: Преданом? Али забога, госпођо, ја сам најнемузикалнији човек кога сте икада видели.

СРЕЋКОВИЋКА: Кажу да сте врло пакосан критичар.

МАРИЋ: То не, госпођо, бар не у музици. Па ипак, ево ја сам готов да задовољим вашу предрасуду, остаћу на тераси, док ви будете изводили Шопена. Ако који звук допре и до мене, бићу вам захвалан.

РАКИЋКА (*Узев под руку Срећковићку пратећи је у собу*): Не треба се, драга моја, бојати пакости старих нежења. Они увек пуцају из пушке у којој нема олова. (*За њима одлазе у разговор у сви остали*)

Појава II

МАРИЋ – ЈЕЛИЋ

МАРИЋ (*Пошто су сви већ ушли у собу, ухвати Јелића, који је ишао за свима, за пеш од капута у моменту кад је и он хтео да прекорачи праг*): О, млади човече, не мислите ваљда и ви да ми умакнете?

ЈЕЛИЋ: Али ...

МАРИЋ: Кад је већ један гост остављен овде, у карантину, ред је бар да му домаћин прави друштво.

ЈЕЛИЋ: Извините. Бојим се само да госпођа Срећковић не протумачи рђаво моје одсуство?

МАРИЋ: Не бојте се. Жене су толико великодушне, да радо праштају друштво оних који су им сувишни.

ЈЕЛИЋ (*Седајући*): Зар ви мене стављате у ред сувишних?

МАРИЋ: Да, јер госпођа Срећковић је тек десет месеци удата и још увек заљубљена у свог мужа.

ЈЕЛИЋ: То је истина.

МАРИЋ: Чини ми се и ви сте тек десет месеци ожењени?

ЈЕЛИЋ: Да.

МАРИЋ: Али не и још увек заљубљени?

ЈЕЛИЋ: Како то мислите?

МАРИЋ: То двоје младих, мислим на Срећковиће, заљубљени су и сад као и у очи венчања; његови погледи још једно друго желе; њихова лица још увек сјакте срећом кад им се погледи сретну ... Изгледа да све то није тако у вашем браку, бар не у пуној мери?

ЈЕЛИЋ: Можда. Разни темпераменти.

МАРИЋ: Рецимо и то, али ја верујем да ту мора бити и чега другог.

ЈЕЛИЋ: Шта другог?

МАРИЋ: Не знам тачно, али нешто што чини утисак као да код вас у браку не иде све глатко.

ЈЕЛИЋ: Али ко вам то каже?

МАРИЋ: Моме оку нису могле измаћи извесне околности, на основу којих сам стекао једно чврсто уверење да у вашем браку не иде нешто глатко.

ЈЕЛИЋ (*Бунечи се али непоуздано*): Али кажем вам, варате се!

МАРИЋ: Можда, и ако се то мени ретко дешава. Само, рећи ћу вам и то ... ја не мислим да су се кола сасвим заглавила, да су точкови поломљени ... не, не мислим то ... Кола крећу, иду, али ... шкрипе ...

ЈЕЛИЋ: Али молим вас, реците ми шта је то што ви опажете те на основу чега долазите до таквих закључака?

МАРИЋ: Па ... на првом месту та хладноћа, између вас и госпође.

ЈЕЛИЋ: Хладноћа?

МАРИЋ: Ја сам био пажљив па је нисам назвао равнодушношћу.

ЈЕЛИЋ: Ја не видим.

МАРИЋ: Верујем. Ви не видите али, видимо ми. Видим ја и виде сви ваши пријатељи који вас опкољавају.

ЈЕЛИЋ (*Бунећи се*): Али шта виде у ствари?

МАРИЋ: Оно што би и ви требало да видите, али, кад већ немате тако довољно храбрости, пристајете ли да ми одговорите на извесна питања којима би се дала расветлити она страна сенке која за голо око није довољно јасна. Пристајете ли?

ЈЕЛИЋ: Зашто не?

МАРИЋ: Реците ми, али искрено ми реците: Волите ли ви своју жену?

ЈЕЛИЋ (*Одлучно*): Волим је.

МАРИЋ: И она вас?

ЈЕЛИЋ: О да! Несумњиво.

МАРИЋ: А осећате ли ви у души ма какво, ма какво разочарање?

ЈЕЛИЋ: Ја? Искрено вам кажем не!

МАРИЋ: Но, па одкуд онда та ваша ... како да је назовем - рецимо хладноћа?

ЈЕЛИЋ: Можда ја не умем да се понашам?

МАРИЋ (*Размишља*): Па ипак, ви нисте у овоме часу искрени?

ЈЕЛИЋ: Али, ја не знам шта бих вам имао рећи? То што сте приметили није ништа нарочито ... ја не знам да објасним шта је, али вас уверавам да није ништа нарочито. Можда и има неког разочарања, али, не у ономе смислу у коме ви мислите ... Можда наше две природе пису подесне једна за другу те треба вероватно више времена да се прилагоде једна другој ... Ја верујем да то бива и у осталим браковима, али ја тој појави не придајем онај значај, који бисте можда ви хтели да јој придате.

МАРИЋ: Но, ето видите. И то неколико речи које сте казали, за мене је сасвим довољно да продрем у садржину ствари. Млади човече, ваша би ствар ипак могла да забрине правог пријатеља.

ЈЕЛИЋ: Али не, забога, придајете ствари и сувише важности.

МАРИЋ: Било би врло добро кад бисте и ви то учинили.

Појава III

МАТИЋ – ПРЕЂАШЊИ

МАТИЋ (*Пење се уз степенник на веранду*): Добар дан, зете!

ЈЕЛИЋ (*Устаје*): О, добар дан. Откуд ви тата?

МАТИЋ: Добар дан, господине Марићу.

МАРИЋ: Добар дан, драги господине!

МАТИЋ (*Задржава Јелића који је пошао у собу*): Не, немој звати Наду, немој је узнемиравати. Хтео бих да те замолим за једну услугу, за коју она не мора знати.

ЈЕЛИЋ: Молим!

МАТИЋ: Хтео бих те замолити да ми напишеш две три речи онако у форми једног уверења, да сам био овде код вас данас после подне и да сам провео сат и више са вама у друштву.

ЈЕЛИЋ: Али ...

МАТИЋ: Остави молим те то „али”, тиче се домаћег мира и среће.

ЈЕЛИЋ: То значи потребно је да слажем?

МАРИЋ: Али, зашто пе, кад се тиче домаће среће. Да нема лажи, било би, верујте, врло мало домаће среће.

МАТИЋ: Тако је. Види се, господине Марићу, да ви одлично разумете те ствари. Реците му молим вас да ми напише то уверење.

МАРИЋ: Треба вам то уверење код власти?

МАТИЋ: Да, код жене.

МАРИЋ: То сам и мислио. А реците ми искрено, шта сте то учинили: од чега треба да се спасавате?

МАТИЋ: Одвео сам жену на трке, кад смо се нашли у гомили ја сам просто побегао.

МАРИЋ (*Смејући се*): Али зар одиста побегли?

МАТИЋ: Па да, забога, да мало данем душом. Ужасно је го било непрекидно под женином контролом. Имао сам знате у руци кишобран, па јој предложим да га она држи за један крај а ја за други, да се не бисмо изгубили. Морао сам јој то предложити, јер има обичај да ме ухвати за капут а тада је немогуће изгубити се. Овако, ја сам јој оставио кишобран и она га можда још и сад држи за онај други крај.

МАРИЋ: А за то време?

МАТИЋ: А за то време ја сам мало дануо душом.

МАРИЋ: И сад кад дођете кући?

МАТИЋ: Е то је видите чвор. Треба се оправдати.

МАРИЋ: Рећи ћете: гомила се заталасала, вама исклизнуо кишобран, гомила вас потисла, одвојила, и ви сте за тим очајно тражили госпођу али је нисте могли наћи.

МАТИЋ: Све ћу ја то тако казати, али то није довољно, јер ће на све то она рећи: где си ти провео пуна два сата?

МАРИЋ: Но, па реците јој да сте за то време данули душом.

МАТИЋ: Е то је баш оно, што она не да да ја данем. Ето за то ми и треба уверење да сам био овде.

МАРИЋ: Но па дајте му, Јелићу, а ако је потребно и ја ћу га потврдити. У брачним неприликама ваља увек помоћи ону страну која пати, па чак и у случају када својом кривицом пати. Напишите му уверење.

ЈЕЛИЋ: Хоћу, зашто не! Само знате, моја је ташта кадра чак и истрагу да поведе.

МАТИЋ: Не кажем да није кадра, али напиши ти само. Није мени ово први пут.

ЈЕЛИЋ (*Вади карту и писаљку*): Ајде диктирајте!

МАТИЋ (*Диктира*): „Политована мајко. У великој бризи што вас је у гомили изгубио, отац је дотрчао к нама мислећи да ће вас овде наћи и седео је са нама у друштву пуна два сата, очекујући да ћете сваки час доћи. Нада и ја љубимо вам руке!”

МАРИЋ: Ако је потребно могао бих и ја штогод додати?

МАТИЋ: Није потребно. Ви бисте могли, у случају нужде, усмено потврдити.

МАРИЋ: То свакојачко, на то можете рачунати.

МАТИЋ (*Рукује се*): Хвала вам. Мора вам се признати, ви сте човек који разуме ситуацију. (*Стави карту у џеп*) Како је Нада? Немој је узнемиравати, нека је тамо са гостима, само поздрави је, хвала зете. И вама још једном хвала господине Марићу. Јако сте ме обвезали и стојим вам на расположењу, ако вам који пут слично уверење затреба. Збогом! (*Оде*)

Појава IV

ЈЕЛИЋ – МАРИЋ

ЈЕЛИЋ: Но, како вам се мој таст допада?

МАРИЋ: Занимљив стари господин. Хвала му, што је наишао, што је извесна моја опажања допунио.

ЈЕЛИЋ: Тиме што је оставио један крај кишобрана у руци жениној а он се другог краја откачио?

МАРИЋ: Да, да, тиме! Он ми је потврдио нешто у што сам ја увек веровао.

ЈЕЛИЋ: Радознао сам?

МАРИЋ: Задовољићу вам радозналост. Видите, по мом мишљењу, брак је једна књига укоричена црквеним или грађанским обредима, од које је свака свеска, сваки екземплар другога, друкчијега и увек разноликог садржаја. Роман или новела, бајка или прича за децу, трагедија или драма, комедија или лакрдија. И не само различите књижевне врсте, већ и свих могућих књижевних праваца. И романтике и реалистике и натуралистике и симболистике и свега и свачега има ту, у тој књизи која се зове брак и која увек има и увек ће имати својих читалаца. И, као што је то у литератури ред, свака таква књига има и свој предговор ...

ЈЕЛИЋ: Зар брак?

МАРИЋ: Да. Брак управо пре но свака друга појава у животу.

ЈЕЛИЋ: Радознао сам шта ви сматрате предговором у браку?

МАРИЋ: Све оно што супружници проживе пре брака. Ти предговори са женске стране често су кратки, празни, безначајни: неколико уздаха, неколико осмеха, неколико букета, неколико љубавних писама и пуно, пуно, бескрајно пуно празних снова. Са мушке стране већ није тако. Ту има предговора који су много дебљи, исписани на више страна, но што је сама садржина књиге, односно брака.

ЈЕЛИЋ: Али то не мора баш увек бити тако?

МАРИЋ: Не, не мора. Ето на пример ваш брак, он је без предговора.

ЈЕЛИЋ: Како то мислите?

МАРИЋ: Колико вас ја познајем, ви сте само календарски проживели младост. Кад би стигао ваш рођен-дан, ви бисте били једну годину старији и откинули бисте тај календарски лист, очекујући будући рођен-дан. Између једнога и другога дана рођења било је триста шездесет и пет дана и, ви сте од тога броја, триста шездесет и пет дана били будни а триста сте шездесет и пет ноћи спавали. Ето тако сте ви, од прилике, проживели своју младост.

ЈЕЛИЋ (*Бунећи се*): Та не баш тако, ваљда.

МАРИЋ: Тако сте ви проживели своју младост и - кад вам је било двадесет и пет година, ви сте себи рекли: ја треба да се женим. Затим сте срели девојку, за коју сте рекли: ова би могла бити моја жена и, кад сте то одлучили, ви сте себе овако убедили: пошто би ова девојка могла бити моја жена, то треба да је волим. И тако се код вас јавила љубав.

ЈЕЛИЋ (*Буни се*): Но, јесте чули!...

МАРИЋ: Но, но, но, не буните се! Ако баш није све тако дословце а оно углавном је тако. Провели сте празну младост и ступили сте у брак без предговора.

ЈЕЛИЋ: Ах, то хоћете да кажете?

МАРИЋ: Да то, јер то је видите, та празнина која се осећа у вашем браку. Ви нисте своју жену стекли, нисте је освојили, недостаје вам драж отетога, упљачканог. Не буните се, тако је, вашем браку недостаје предговор.

ЈЕЛИЋ: Ви имате неке врло особеначке погледе на живот.

МАРИЋ: Можда. (*Из собе се чује грохотан смех*) - Чујете ли; знате ли на што се смеју они тамо?

ЈЕЛИЋ: Извесно господин Срећковић прича коју од својих момачких авантура.

МАРИЋ: Разуме се. И те његове авантуре, видите, то је тај предговор који је он написао пре но што је ступио у брак и, тај предговор му обезбеђује срећан брак.

ЈЕЛИЋ: Значи, по вама, да би човек био срећан у браку, треба пре женидбе да има авантура?

МАРИЋ: Не значи то, али значи: треба имати мало лудих дана па макар и романтична, идеална љубав била израз те лудости. Човек једанпут у животу мора бити луд. Ко то није у младости био, њега стиже лудост у старости и онда: ко није написао предговор своје браку, као господин Срећковић, тај пише под старост поговор, као што то чини ваш господин таст.

ЈЕЛИЋ: Ах! Дакле тако ви то мислите? То вам је дакле мој таст својим малочашњим доласком потврдио?

МАРИЋ: Да, дословце потврдио.

ЈЕЛИЋ: Одиста, занимљива теорија.

МАРИЋ: И, што је главно, тачна. Ви бисте, млади човече, могли врло озбиљно да размишљате о свему овом о чему смо говорили.

Појава V

МАТИЋ – ПРЕЂАШЊИ

МАТИЋ (*Долази оздо*): Ево мене опет, вратио сам се са пола пута. Добро ти мало пре рече: моја је ташта кадра чак и истрагу да поведе. Те су ми се речи у главу увртеле и нису ми дале мира. (*Марићу*): О, не познајете ви њу, кадра је она да поведе истрагу и да се не смири док не истера ствар на чистину. (*Јелићу*): А ја ти мало пре рекох да не говориш Нади, међутим, боље је казати јој, боље је посветити је у ствар, јер ће она најпре њу запитати. (*Марићу*): Зар не?

МАРИЋ: Свакојако, боље је све предвидети.

МАТИЋ (*Јелићу*): Иди, зови ми Наду овамо!

ЈЕЛИЋ: Лепо! (*Оде у собу*)

Појава VI

МАРИЋ – МАТИЋ

МАТИЋ: Мора вам се признати, господине Марићу, ви сте човек који разуме ситуацију.

МАРИЋ: Па ваша ситуација, рекао бих, није тако неразумљива. Она је врло јасна: ви по мало, како да кажем, по мало онако ...

МАТИЋ: Како, зар се то да приметити?

МАРИЋ: Не увек и не свакоме. Али ја, видите, имам извежбано око за те ствари. Ви по мало, драги господине Матићу, варате вашу супругу, поштовану госпоњу Марију?

МАТИЋ: Ох, кад бисте ви знали каква је то напаст, та поштована госпођа Марија, господине. Не да ми да данем, и тера ствари до краја. Ето пре седам осам дана отпустила онако красну девојку, једну омалену, пуначку и гараву. И ни за шта, верујте, господине, отерала је ни за шта.

МАРИЋ: Сад имате нову девојку?

МАТИЋ: Да!

МАРИЋ: Каква је ова?

МАТИЋ: Врло добра, али ко зна да ли ће се и она, сиротица, дуго задржати, у служби!

Појава VII

НАДА – ПРЕЂАШЊИ

НАДА (*Долазећи*): Од куд ви, оче? (*Љуби му руку*)

МАТИЋ: Ех, од куд? Невоља, невоља ме дотерала.

МАРИЋ: Дакле, ја ћу вам рећи у чему је ствар. Господин и госпођа мама, били су такође на тркама. Да се не би изгубили у оној гужви, она је ухватила један крај кишобрана а он други. Кад је настало гурање, господин је испустио кишобран, изгубили су се, и пуна два сата господин је тражио госпоњу али је, у оној гомили света, није могао наћи. Госпођа то неће веровати и, с тога је потребно рећи јој, ако би то захтевала, да је та два сата провео овде, очекујући је.

МАТИЋ: Ето, то је све што би имала да ми учиниш, јер она ће прво тебе запитати.

НАДА (*Осећајући се врло неугодно, нарочито пред Марићем*): Али, оче, забога ...

МАТИЋ: То је потребно, јер знаш каква је.

НАДА: Па да лажем?

МАРИЋ: За љубав домаћег мира и среће.

МАТИЋ: Разуме се! (*Марићу*): То је одиста чудновато како ви те ствари добро разумете и ако нисте ожењени. (*Нади*): Ја не смем да се задржавам много, ето се већ смрачило. Дакле, био сам овде пуна два сата, разумеш ли? (*Пољуби је*). Лаку ноћ, господине Марићу!

МАРИЋ: Лаку ноћ!

НАДА: (*Прати оца до степеника. Панорама Београда, утонула у вече, пали се. На тераси провидан сумрак*)

Појава VIII

НАДА – МАРИЋ

НАДА (*Враћајући се*): Како сте ви пуни саучешћа у оваквим приликама.

МАРИЋ: У браку ваља помоћи ономе који пати. Зато видите ја и вама пружам руку.

НАДА: Како, зар ви још увек бринете туђу бригу?

МАРИЋ: Не туђу, госпођо. Лекар туђу болест сматра као своју бригу.

НАДА: Тако, ви дакле себе проглашавате нашим породичним лекаром?

МАРИЋ: Ако ми поклоните ваше поверење.

НАДА: А мислите приступити и лечењу?

МАРИЋ: Већ сам приступио. Консултирао сам вашег мужа и кадар сам већ поставити дијагнозу.

НАДА: Већ? Интересује ме ваша дијагноза?

МАРИЋ: Много би вас више могао интересовати начин лечења који мислим предузети.

НАДА: Начин? Реците ми га.

МАРИЋ: Има их два, као и код већине болести. Један је дуг, врло дуг: рецепти, медикаменти, дијете ... све то траје и умара болесника и физички и душевно.

НАДА: А други?

МАРИЋ: Други је начин краћи и врло поуздан.

НАДА: А тај је?

МАРИЋ: Операција.

НАДА: Операција у браку?

МАРИЋ: Пре но ма где, ако је само болест утврђена.

НАДА: Не разумем, како ви то замишљате операцију у браку?

МАРИЋ: Рећи ћу вам. Ви ћете, у интересу ваше брачне среће, још данас напустити вашег мужа.

НАДА (*Изненађена*): Господине Марићу!

МАРИЋ: Знао сам да ће мој савет имати на вас дејство као прасак пушке, па ипак ја га понављам: ви ћете, у интересу ваше брачне среће, још данас напустити вашег мужа, ја сам подвукао речи „у интересу ваше брачне среће”.

НАДА: Но, јесте ли чули! На страну што је то и мало дрзак савет али је он и детињаст те ме изненађује са ваше стране.

МАРИЋ: Рецимо да је дрзак, али детињаст верујте да није. Ја и по трећи пут понављам: предлажем вам то у интересу ваше брачне среће.

НАДА: Ја се само питам: од куд долазите ви на то да ми такве ствари саветујете?

МАРИЋ: Па ја вам писам рекао ништа што би за вас било тако необично.

НАДА: Како?

МАРИЋ: Сва је моја дрскост можда у томе што сам брутално открио оно, што у вашој души, тамо можда у њеној највећој дубини, већ почива.

НАДА: Али, господине, то је клевета!

МАРИЋ: Да, то може личити на клевету само за то, што ја немам начина да вам истину докажем. Једини би начин био ваше признање, али то је оно што жене увек нерадо чине. Па ипак, госпођо, то ме не може поколебати у уверењу да је код вас било часова рецимо усамљености, када сте се брижно замишљали, када сте признавали сама себи извесно разочарање, када вам се натурала равнодушност према свему и када сте пожелели родитељски дом, где вам је све било тако топло, тако мило, тако драго.

НАДА: Слушајте, ја бих имала сва права да се љутим на вас што ми импутирате такве идеје, па ипак, волела бих да знам: од куд ви долазите на то да ми такве ствари саветујете; шта је то што је вас определило да ми све ово говорите?

МАРИЋ: Спреман сам и то да вам објасним. Ви волите свога мужа и он воли вас? То стоји је л’те?

НАДА: Па ... да!

МАРИЋ: Разуме се, то ми је он потврдио. Само, видите, волети то још није једини услов за срећу у браку. До год та љубав не нађе израза у једној поузданој хармонији - дотле је она само теорија, само једна празна фраза и ништа више. Те хармоније нема у вашем браку и нема је, знате зашто? Зато што ни ви ни он, не умете довољно да цените љубав која вас везује. Он мање него ви и, знате ли зашто он мање него ви? Јер вас је олако добио, није вас стекао. Зар ви нисте

запазили разлику између човека који је наследио неко имање и онога који га је стекао. Онај први не зна да га цени, тек овај други то зна.

НАДА: Али, како ви то разумете: „мој муж је мене олако добио?”

МАРИЋ: Далеко сам од тога да разумем буквално, али ето, промислите. Он да вас стече није утрошио ни један уздах, ни једну ноћ чежње, ни један сат стрепње. Нити је трчао крај ваших прозора, нити проводио бесане ноћи мислећи на вас; нити вам писао она глупа али ипак мила писма, која се по неколико пута састављају и цепају. Он вас је једнога дана видео; допали сте му се, и запросио вас је; ви сте га једног дана видели, допао вам се и ви сте пристали. Зар не. Зар није тако било?

НАДА (*Снебивајући се*): Можда ... донекле али не баш потпуно ...

МАРИЋ: Али донекле. Па зар ви не знате, госпођо, да је много слађа она крушка ради које се човек пужа уз стабло, огребе се и поцепа чакшире, но она која му се донесе за столом, на тањиру.

НАДА: А ја сам зар та крушка на тањиру?

МАРИЋ: Коју је ваш муж имао само да загризе. Никакав други напор, никакав други труд, сем труда да загризе крушку.

НАДА: И све је то вама довољно да донесете поменуите закључке?

МАРИЋ: И све је то мени довољно да дођем до једног јединог закључка а тај је: да вашем мужу треба дати прилике да вас стече.

НАДА: Како; поново да ме стече?

МАРИЋ: Ко не цени довољно оно што има, цениће га кад га изгуби и уложиће поново напоре да га стече. То је тако стара мудрост.

НАДА (*Њу обузима извесна брига те седа и замисли се*)

МАРИЋ (*Оставља је себи а он, палећи цигарету, одлази до балустрате и гледа илуминирану варош. Из собе допиру тихи звуци неке топле романсе*)

НАДА (*После нечега што је тога тренутка преживела, устаје и прилази Марићу али још увек неодлучним тоном*): Па и кад бих се, рецимо, поколебала под вашом сугестијом, остало би нешто што бих хтела знати. Хтела бих да ми искрено кажете: какви су ваши лични разлози да се толико залажете за решење тога ... како да кажем, рецимо, тога вашег брачног проблема?

МАРИЋ: Госпођо, рекао сам вам, ја бих осећао једну врсту гриже савести када бисте се ви несрећно осећали у браку који сам ја свесрдно потпомогао да се склопи.

НАДА: То би значило да се ја могу потпуно поуздати у вашу искреност?

МАРИЋ: Без сумње, госпођо!

НАДА: И ... (*Колебање*) ... и, поверити се вашим саветима?

МАРИЋ: И вашим осећањима?

НАДА: Мислите?

МАРИЋ: Та у вашој души, у њеном најинтимнијем куту, почива већ давно све ово што ја вама казујем.

НАДА (*Оборила главу осећајући се побеђеном*)

МАРИЋ: Загледајте храбро себи у душу.

НАДА: Одиста, одиста! Код мене се зачела нека тамна, нејасна мисао ... неодређена сасвим нејасна и, више израз увређенога честољубља.

МАРИЋ: Који се буни и који тражи сатисфакцију на коју има сва права.

НАДА: Да, али неодважност ...

МАРИЋ: Пред вама се јављао као баук свет.

НАДА: Да, тога сам се највише бојала.

МАРИЋ: А нисте помишљали да ће свет, у случају вашег одласка, мање рећи но што ће рећи ако останете у браку са оваквим односима, о којима се већ увелико шапуће.

НАДА: Одиста?

МАРИЋ: И то злурато шапуће.

НАДА: Па ипак ... замислите, тај скандал ... и онда ... (*Загрине се и заплаче*)

МАРИЋ: Но, но, но!

НАДА: Жао ми га је, јер ... јер, најзад, ја га волим.

МАРИЋ: У толико пре треба га научити да и он вас воли.

НАДА: Ако га то јако ражалости?

МАРИЋ: У толико боље, тим пре ће поћи правим путем?

НАДА: Који је то за вас прави пут?

МАРИЋ: Онај који води у ваше срце.

НАДА (*После извесног размишљања*): И ви мислите одиста да би требало да ја ... а зашто још данас, зашто тако нагло?

МАРИЋ: Од тренутка кад се код вас зачела одлука, не смете ни часа одуговлачити. Одуговлачење је у тим приликама најтежа душевна тортура.

НАДА: Али зашто још данас?

МАРИЋ: Данас је необично zgodna прилика. Кад се буду гости разилазили, ви ћете рећи да бисте их радо испратили, да вас промаја издува јер вас глава боли. Ставићу вам на расположење свој ауто који ће вас одвести вашој мајци.

НАДА: Ви ћете ме пратити?

МАРИЋ: Ах не! То би добило већ сасвим другу форму! Ја ћу остати овде да вашем мужу предам писмо.

НАДА: Какво писмо?

МАРИЋ: Но, па оно уобичајено писмо. У свима брачним романима жена, кад напушта мужа, оставља му једно писмо. (*Вади из потеса лист и налив перо*). Хоћете ли да вам га диктирам?

НАДА (*Хоће да прими па се тргне*): Немам храбрости ...

МАРИЋ: Онда, госпођо, немам ни ја више храбрости да вас убеђујем. Моји пријатељски савети почињу личити на наваљивање, а ја, место пријатеља, почињем личити на заводника.

НАДА: Како сте на крај срца! Знате шта, дајте ми тај папир и диктирајте. Имам још увек времена да пощпам ако се поколеbam.

МАРИЋ (*Даје јој*): Диктираћу вам само, и под једним условом: ако имате пуно поверење у мене и ако ваша одлука није плод сугестије?

НАДА: Морате рачунати да ја у овоме часу ипак патим.

МАРИЋ: Срећа се у браку гради, а да се нешто сагради мора се и доднети.

НАДА: Дакле шта да пишем?

МАРИЋ (*Диктира*): „Драги Павле. Да олакшам и теби и себи, положај у коме смо, ни твојом ни мојом кривицом, већ можда стицајем околности - ја напуштам твој кров и одлазим својим родитељима.”

НАДА: И ништа више?

МАРИЋ: Ништа више!

НАДА: Бар једна топлија реч на крају.

МАРИЋ: Нека буде. Направите, од те тачке на крају, запету и допуните овако: „и одлазим својим родитељима, запета, желећи ти сваку срећу”!

НАДА: Потпис? „Твоја Нада”?

МАРИЋ: Не! Само Нада!

НАДА (*Пошто је ставила потпис, даје му писмо*): Ево!

МАРИЋ: Не, размислите још једанпут.

НАДА: Ја сам у овом тренутку толико узбуђена да не уем ни да мислим. Мислите ви за мене.

МАРИЋ: Задржите ово писмо док вас не прође узбуђење. Имате још увек времена да ми га дате или да га пощпате. Идите тамо међу госте, тамо ће вас проћи та узрујаност. Идите, доста је дуго како сте напустили друштво.

НАДА: Одиста! (*Ставља писмо у недра и прилази вратима*): Ал, ево већ гости излазе.

Појава IX

ПРЕЂАШЊИ – СВИ

РАКИЋКА: А ви сте нас потпуно заборавили?

МАРИЋ: Чували су на смену мене као заробљеника, најпре господин Јелић а затим госпођа.

СРЕЋКОВИЋКА: Извините, ја сам вас заробила!

МАРИЋ: Било вам је без користи. Ја сам вашу музику и одавде слушао и дивио сам се. Хоћете ли да примите и моја честитања. (*Љуби јој руку*).

СРЕЋКОВИЋКА (*С неповерењем*): Озбиљно?

МАРИЋ: Ама, госпођо, вашој младости не приличи да буде тако неповерљива.

НАДА (*Ракићки*): Нећете зар да седнете?

РАКИЋКА: Ах, не! Време је већ да вас оставимо.

НАДА: Зар и ви, господо?

МАНОЈЛОВИЋ: Са госпођом и господином Срећковићем ми представљамо нераздвојну групу, имамо заједничка кола.

СРЕЋКОВИЋКА: А ми морамо журити, имамо карту за позориште.

ЈЕЛИЋ: Шта је у позоришту?

СРЕЋКОВИЋКА: Балет. Хоћете ли и ви?

ЈЕЛИЋ: Ах не, не интересује ме!

СРЕЋКОВИЋКА: Право да вам кажем, ништа мене не интересује.

РАКИЋКА: Али како млад човек може бити тако апатичан, па још у првој години брака?

ЈЕЛИЋ: Па ... не мора свако ... ето, господин Срећковић није апатичан.

НАДА (*Осети тешку увреду у овим речима и тога часа она се одлучи*): Да, збиља, господине Марићу, могу ли ја рачунати на једно место у вашим колима?

МАРИЋ: Али како да не!

РАКИЋКА: Како, и ви ћете с нама?

НАДА: Радо бих вас испратила мало. Боли ме глава па бих се мало извезла ако би господин Марић био љубазан да ми да кола и за повратак.

МАРИЋ: Са највећим задовољством.

РАКИЋКА: А и ја сам рачунала на једно место у вашим колима?

МАРИЋ: Но, па моја кола имају два места.

РАКИЋКА: А ви?

МАРИЋ: Ја ћу остати овде са господином Јелићем док се не врате кола.

РАКИЋКА: Није вам пријатно у моме друштву?

МАРИЋ: Та не чините ми вечито неправду. А где би ми било пријатније до у вашем друштву?

МАНОЈЛОВИЋ (*Јелићу*): Дакле, сутра у клубу?

ЈЕЛИЋ: Врло радо!

МАНОЈЛОВИЋ: Наћи ћу четвртог.

НАДА (*Прилази Марићу и даје му оно писмо. Поверљиво*): Чули сте мало пре? Ако налазите да сам још довољно храбра, помозите ми!

МАРИЋ (*Такође поверљиво*): Та не бојте се! Жене су храбрије но што мисле.

НАДА (*Гласно*): Дозволите само да узем мантил. (*Одлази у собу*).

РАКИЋКА: Не заборавите, господо, у среду на чај код мене.

ЈЕЛИЋ: Зар бисмо то могли заборавити?

РАКИЋКА (*Потврђује*): Ангажујем вас за партију брица.

НАДА (*Враћа се навлачећи шешир и мантил, прилази Јелићу*): Ти немаш ништа против да мало прошетам?

ЈЕЛИЋ (*Равнодушно*): Боже сачувај!

РАКИЋКА (*Јелићу*): Онда да се опростимо са вама.

ЈЕЛИЋ: Испратићу вас до кола.

РАКИЋКА Молим! (*Силазе низ степеник сви у живом разговору. Нада, пре но закорачи на степеник, окрене се још једном и значајно погледа Марића који остаје на веранди. За свима одлази и Јелић*).

Појава X

МАРИЋ – ЈЕЛИЋ

МАРИЋ (*Пали цигарету и одлази ка балустрадаи. Чују се ауто-трубе и мотори, он маше руком праштајући се*)

ЈЕЛИЋ (*Враћа се*): Ванредно лепа ноћ.

МАРИЋ: Да! (*Пауза*): Вама није ни мало пало у очи то што је и ваша госпођа отишла са осталим друштвом?

ЈЕЛИЋ: Шта би имало да ми падне у очи. Отишла је и вратиће се.

МАРИЋ: Ја међутим мислим да се она неће вратити.

ЈЕЛИЋ (*Мало изненађено*): Како, неће се вратити?

МАРИЋ: Тако ја мислим.

ЈЕЛИЋ: Шта то значи?

МАРИЋ: То значи да се она неће вратити!

ЈЕЛИЋ: Ја бих вас молио да ми то објасните?

МАРИЋ: Ја то нећу умети тако добро као што ће ово писамце које ми је госпођа поверила да вам предам.

ЈЕЛИЋ (*Шчепа цедуљицу и узбуђено се напреже да је прочита.*)

МАРИЋ: (*Одлази до кућнега зида, пали лампу која виси са плафона на веранди, под широким абажуром*)

ЈЕЛИЋ: Је ли вам позната садржина овога писма?

МАРИЋ: Јесте!

ЈЕЛИЋ: Од куда?

МАРИЋ: Па ви видите да ми је госпођа поверила отворено писмо.

ЈЕЛИЋ: То онда ви морате знати и шта значи ово писмо?

МАРИЋ: Зар оно није довољно јасно?

ЈЕЛИЋ: За вас можда, али за мене не! А кад сте већ повереник моје жене, ви бисте то умели да ми објасните.

МАРИЋ: Не повереник, господине, ни у ком случају не повереник. Само пријатељ.

ЈЕЛИЋ: И ви то сматрате пријатељском услугом, помоћи жени да напусти мужа?

МАРИЋ: Услугом и њој и вама.

ЈЕЛИЋ: Мени?!

МАРИЋ: Ви се извесно сећате разговора који смо пре пола сата водили о вашем браку?

ЈЕЛИЋ: То значи да овај поступак моје жене има везе са тим разговором?

МАРИЋ: То не, али овим поступком добио је ту везу.

ЈЕЛИЋ (*Поражен, гледа преда се ћутећи. После извесне паузе*): Мислите ли ви, да ме је она одиста напустила?

МАРИЋ: Ја у то не сумњам.

ЈЕЛИЋ (*Обара поново главу поражен болом. Он седа клонуло у столицу и не кријући више бол завапи*): Зашто? Зашто?

МАРИЋ (*После извесне паузе, тихо и са саучешћем*): Зар вам то одиста причињава толики бол?

ЈЕЛИЋ (*Дуже главу*): Одиста! Одиста! ... Нисам до овог часа то ни сам знао, тек сам, тек у овом часу, ја појмио да ја ту жену волим. Ја не знам шта је то било што ме је одвајало од ње, ја не знам шта ми је то било што ми је замрзавало осећања, ја само једно знам, ја само једно осећам, а то је: да је сад, у тренутку кад сам свестан тога да сам је изгубио, волим. (*Прилази Марићу, са поверењем*): Пријатељу, научите ме шта да радим?

МАРИЋ: Ако је бол, који овога тренутка осећате, одиста искрен, онда вам се пут сам собом казује. Освојте оно што нисте били кадри да сачувате!

ЈЕЛИЋ (*Дуже главу и гледа га испитујући у очи*)

МАРИЋ (*Чује се труба с поља*): Мој се ауто вратио?

ЈЕЛИЋ (*Похита балустрада*)

МАРИЋ: О празан је, ја вас уверавам да је празан.

ЈЕЛИЋ (*Враћа се сломијен*): Одиста! (*Клоне на столицу*)

МАРИЋ (*Пошто га је још мало посматрао узима шешир*): Лаку ноћ, господине Јелићу! (*Пође, па кад закорачи на степеник застане*): Вашем браку недостаје предговор; пишите га! (*Сиђе*)

ЈЕЛИЋ (*Дуже се и одлази балустрада. С поља се чује труба. Он гледа расејано у лепу звездану ноћ*).

ЗАВЕСА

ДРУГИ ЧИН

(Укусно намештена соба код Матића. Врата у дну и са стране и један прозор са стране. - Телефон)

Појава I

МАТИЋ – СРЕЋКОВИЋ

МАТИЋ *(Седи крај стола. Зинуо и сав се претворио у ухо а лице му сјахти задовољством слушајући Срећковића)*

СРЕЋКОВИЋ *(Стојећи пред њим, завршава причу):* Питам ја њу још једанпут: „Али јесте ли сигурни да се ваш муж неће вратити?“ Не, не, - каже она - он је на седници и увек се у таквој прилици задржи преко пола ноћи!“ Па бар да се нисам свукао.

МАТИЋ *(Узбуђено и радознано):* А она је то ваљда тражила?

СРЕЋКОВИЋ: Не, није тражила али, знате, већ и само моје домаће васпитање не би ми дозволило да у туђ кревет легнем у панталонама.

МАТИЋ *(Нестрпљиво):* Па онда, шта је за тим било?

СРЕЋКОВИЋ: Били смо дакле уверени да се муж неће вратити до поноћи и дотле смо могли располагати временом. Међутим око десет сати ...

МАТИЋ *(Узбуђено):* Ето ги њега!

СРЕЋКОВИЋ: Чекајте молим вас. Око десет сати, чујемо да се отварају врата у ходнику. Ја је питам: „Шта је то?“ „Ах, ништа - вели она - то се девојка враћа из биоскопа!“ Таман ја да се умирим а неко зауца на собна врата ...

МАТИЋ *(Усплахирено и узбуђено као да се то њему дешава):* Аха! Аха!

СРЕЋКОВИЋ: Зауца неко и ја чух мужевљев глас: „Софија, отварај!“

МАТИЋ *(У узбуђењу скаче с места):* Ајаој, леле мајко! *(Он детињасто прави сцену као да се то њему сад дешава. Најзад кад се стиша пита):* Па онда?

СРЕЋКОВИЋ: Можете мислити како ми је било. Скочим као махнит и покушам да се подвучем под кревет. Неки низак кревет, не можеш се завући.

МАТИЋ: А она?

СРЕЋКОВИЋ: Скочи и она и поче да цичи а муж, кад осети ломњаву у соби, одупре врата коленом, прште брава и он улете бесан у собу.

МАТИЋ: Па, за гушу, а?

СРЕЋКОВИЋ: Јој кад се устреми на мене, дочепа ме за гушу, бади ме на под и поче да ме меси и ногама и рукама. Е што сам тад појео батина, никад у животу!

МАТИЋ (*Смејући се задовољно*): Ал' слушајте, то мора да је пријатна ствар?

СРЕЋКОВИЋ: Извући батине?

МАТИЋ: Не, не мислим то, него увући се код туђе жене?

СРЕЋКОВИЋ: Да, то може бити пријатна ствар ал' једино у случају кад вас не затече муж.

МАТИЋ: Па је л' се на тим батинама свршило?

СРЕЋКОВИЋ: Не, избацио ме и на улицу.

МАТИЋ: Онако, без панталона?

СРЕЋКОВИЋ: Разуме се.

МАТИЋ (*Удари у сладак и гласан смех*)

Појава II

ПРЕЂАШЊИ – МАРИЈА

МАРИЈА (*Излази из собе носећи увек собом онај кишобран који је Матић на тркама напустио*)

МАТИЋ (*Чим спази Марију пресече као ножем смех и говори као да је ту реченицу недорекао, правећи се да није опазио Маријин долазак*): Да, да и ја тако мислим јер, кад би наше паробродско друштво проширило свој капитал новим колом акција, могло би проширити и пловидбу на иностранство, а тиме ...

МАРИЈА (*Мерећи их оштро*): О чему ви то говорите?

МАТИЋ (*Кобајаги лежерно*): Па тако, мењамо мисли о пловидби нашег паробродског друштва. Па кажем баш господину Срећковићу: штета што то друштво не прошири капитал.

МАРИЈА: Па зар у томе има нечег смешног?

МАТИЋ: Ни најмање.

МАРИЈА: Па чему си се онда тако слатко смејао?

МАТИЋ: Зар сам се ја смејао?

МАРИЈА: Све се орило по кући од твог смеха.

МАТИЋ (*Као присетио се*): Ах, да? Сад се сећам. Каже ми господин Срећковић да је паробродско друштво намерило једном своје броду да да име „Варцар–Вакуф“. Замисли, „Варцар–Вакуф“! Разумем кад се брод зове: „Београд“, „Загреб“, „Љубљана“ али да се зове „Варцар–Вакуф“ то је одиста којешта. Искидао сам се од смеха.

МАРИЈА: Тако дакле због „Варцар–Вакуфа“ се смејеш! Добро! (*Испитујући неповерљиво обојицу погледом обраћа се Срећковићу*): Господине Срећковићу, хтела сам да вас питам, јесте ли ви адвокат?

СРЕЋКОВИЋ: Не, госпођо, али сам иначе правник.

МАРИЈА: Хтела бих да се посаветујем с којим адвокатом.

МАТИЋ (*Прави се да не разуме и ако зна да се све то на њега односи*): Па, Марија, могао бих и ја да ти дам савет; ти знаш да сам дуже време служио у полицији.

МАРИЈА: Твоји су ми савети излишни, можда баш и зато што си служио у полицији.

СРЕЋКОВИЋ: Ја вам стојим, госпођо, на расположењу за сваки правнички савет.

МАРИЈА: Видите овај кишобран ... шта мислите да ли би овај кишобран могао за суд да важи као поркус деликти?

МАТИЋ: Забога, Марија, што употребљаваш стране речи кад им не знаш значење? Не каже се поркус деликти, то значи: свињска кривица.

МАРИЈА: Па то ја и хоћу да кажем. (*Срећковићу*): Зар то није, молим вас, свињска кривица, кад муж држи за један крај кишобрана ... ево овај овде, а жена за други крај и у једанпут муж пусти и штукне ...

МАТИЋ: Наишла гомила па ...

МАРИЈА: Ти да ћутиш, не треба ми твоје мишљење! (*Срећковићу*): Дакле, питам ја вас: сматра ли се, са правничког гледишта, као злочинац муж који испусти један крај кишобрана?

СРЕЋКОВИЋ: Ако је, услед тога чина, погинула она друга страна.

МАРИЈА: Која друга страна?

СРЕЋКОВИЋ: Она што држи други крај кишобрана.

МАРИЈА (*Показујући Матића*): Овај би господин то и желео јер, он је тај злочинац, он је тај поркус.

МАТИЋ (*Исправља је*): Корпус.

МАРИЈА: То за тебе не мења ствар да ли ја кажем поркус или корпус.

МАТИЋ: Али, забога, Марија, сад имамо много тежих и озбиљнијих брига од тог кишобрана. Могли бисмо пре да питамо господина Срећковића шта мисли он са правничког гледишта о случају наше Наде? То нам је преча брига.

МАРИЈА: Видим већ, ти си се јако забринуо, а мало пре, заценио се од смеха због Варцар–Вакуфа.

МАТИЋ: То је друго.

МАРИЈА: За тебе је друго а за мене није. Јер, да ти ниси такав не би ни твој зет био такав. (*Срећковићу*): Но, а шта велите ви на такав поступак нашег господина зета?

СРЕЋКОВИЋ: Па, колико ја знам, ту не постоји никакав његов поступак, постоји поступак госпође Наде која га је напустила.

МАРИЈА: И добро је урадила. Кад муж неће поштено да држи други крај кишобрана, жена треба одмах да га напусти. Моја је кћи дала само један добар пример како у таквим случајевима треба поступити. А виђате ли тог разбојника?

СРЕЋКОВИЋ: Кога разбојника?

МАРИЈА: Па нашег бившег зета.

МАТИЋ: Али забога, Марија, то је један ваљан и честит човек.

МАРИЈА: Ти да ћутиш. Сваки муж од тренутка кад престане бити пажљив према жени, има се сматрати као разбојник.

МАТИЋ (*Срећковићу*): Ја сам мишљења да је то један врло обичан и ништаван неспоразум и да је Нада пренаглила. Павле не заслужује то, јер он воли Наду.

СРЕЋКОВИЋ: О да, то вас уверавам, воли је одиста.

МАТИЋ: Сваки добар муж воли своју жену.

МАРИЈА: Гле ти филозофа мога! И он још сме у оваквим приликама да говори.

МАТИЋ: Ја кажем само што ми на срцу лежи.

МАРИЈА: Показаћу ја теби већ, шта теби на срцу лежи.

СРЕЋКОВИЋ: Верујте ми, госпођо, ваш зет је ... како да вам то објасним ... он знате спада у оне људе који воле своје жене али не умеју то да искажу.

МАТИЋ: Ето, такав сам и ја ...

МАРИЈА (*Погледа га оштро и погледом му пресече реч*)

СРЕЋКОВИЋ: Он ми је понављао то и јуче и данас и малочас, уверавајући ме да воли своју жену.

МАРИЈА: Да, да, сви мужеви кад се нађу пред конзисторијским вратима причају о својој љубави према жени.

СРЕЋКОВИЋ: Мислим да овде то није случај. Ви врло строго судите.

МАТИЋ: Она уопште о свему врло строго суди.

МАРИЈА: Није него шта! Не мислите ваљда да би Пада требало још и да се врати своме мужу?

СРЕЋКОВИЋ: Свакојако.

МАТИЋ: И ја налазим да би то најбоље било.

МАРИЈА: Никад, разумете ли, никад! Једанпут налуштен муж не заслужује више љубав. Па молим вас, кад ви испустите залогај из уста, те падне на земљу, има ли смисла сагнути се и узети га поново?

МАТИЋ: Не, боље је узети одмах нови залогај.

МАРИЈА: И јесн ми мустра за нов залогај.

СРЕЋКОВИЋ: Могу вам рећи да господин Јелнић, не само воли своју жену, већ ме је и молио да са женом дођем овде и да пријатељски утичемо на госпоњу Паду да се врати.

МАРИЈА: И ваша жена сад, тамо наговара Паду да се врати мужу.

СРЕЋКОВИЋ: Извесно.

МАРИЈА: А, само то не, то нећу никад дозволити! *(Похита у собу па се на вратима заустави)*: Овај ... ја бих вас молила да и ви пођете са мном.

МАТИЋ: Па, ми бисмо могли и да останемо.

МАРИЈА: Дабоме, да ти господин Срећковић настави причу о Варцар-Вакуфу. Не, не! Такве приче није потребно да слушаши. Зато вас ја и зовем овамо да вас не бих оставила на само. Молим вас господине Срећковићу.

СРЕЋКОВИЋ: Зашто не!

МАТИЋ: Поћи ћемо само да бисмо отклонили сваку сумњу.
(Одлазе за Маријом)

Појава III

МАРИЋ – МАРИЦА

МАРИЋ: *(Улази на средња врата и, у моменту кад је затворио врата за собом, упада кроз отворен прозор једна ружа бачена са улице. Он дохвата ружу и похита прозору те, прикривајући се запссом да га не опати онај који је споља бацио ружу, прати обазриво погледом дотичнога и, када је тај од прилике одмакао, излази из заклона и наслана се на прозор да би га пратио даље).*

МАРИЦА: *(Пролази носећи на служавнику исколико шоља чаја)*

МАРИЋ: (*Отпази је*): Марице, кад одете тамо, замолите госпођу Наду само на један тренутак да дође овамо. Немојте гласно рећи да је ја зovem.

МАРИЦА: Молим! (*Оде са служавником у собу*)

Појава IV

МАРИЋ – НАДА

НАДА (*Мало затим долази из собе*): Зашто забoga не уђете овамо? Ту су госпођа и господин Срећковић.

МАРИЋ: Благодарим доћи ћу већ, само ...

НАДА: Како је то лепа ружа? Кома је намењена?

МАРИЋ: Вама.

НАДА: О! Од куд та пажња?

МАРИЋ: Хоћете да кажете: од куда тај младаљачки гест? Имате право! Ја сам већ одавно престао да дајем цвећа дамама. Стара цвећарка из Кнез Михаилове улице и сад још, кад год ме сретне, уздахне: „Како је све било друкчије - вели - у оно доба, господине Марићу, кад сте ви куповали читаве корпе цвећа!“ Има право, све је било друкчије! У то доба ја бих био тај који никад не би дозволио да му прeотму првенство поднесећи вам ову ружу. Дапас, као што видите, ја сам тај који вам у име другoга пружам овај цвет.

НАДА: У име другoга?

МАРИЋ: Ову сам ружу нашао овде на поду.

НАДА: Како то?

МАРИЋ: Улетела је кроз прозор управо у моменту кад сам ја ступио на врата. Убачена је са улице.

НАДА: Опет он.

МАРИЋ: Да, он. Ја сам га чак и видео.

НАДА: Да примим?

МАРИЋ: Разуме се.

НАДА (*Примајући*): Значи да и то одговара вашем плану?

МАРИЋ: Апсолутно! Мој се план развија много бржим темпом но што сам ја то замишљао. Ја сам за извађање целе ствари претпостављао бар два месеца а неће ми требати ни две недеље.

НАДА: Мислите?

МАРИЋ: Судећи бар по ономе што се дешава. Али, ви ми већ два дана не подносите реферат? Ја морам знати све до ситница што се од јуче до овога часа десило? Јесте ли што опазили; јесте ли што сазнали?

НАДА: Ох, да, пуно смешних, врло смешних појава.

МАРИЋ: Шта ћете, у основи љубав је збир смешних појава из којих се, не баш увек, рађају озбиљне последице. Даље?

НАДА: Јуче по подне прошао је четири пута крај прозора, осврћући се све до краја улице.

МАРИЋ: Врло добро! Даље!

НАДА: Осврћући се једанпут се чак и заплео а други пут натрчао на једног пролазника.

МАРИЋ: Одлично!

НАДА: Јутрос, кад је Марица била на пијаци, пришао јој је и распитивао се како сам ја и молио је да ме поздрави.

МАРИЋ: Је ли то све?

НАДА: Да ... Ах, не! Господин Срећковић и госпођа дошли су у посету по његовој молби а са мисијом да ме увере колико ме он воли и да ме наговоре на попуштање. И сад су још овде.

МАРИЋ: И то је добро! Даље!

НАДА: Но, па сад овај цвет ...

МАРИЋ: Да и то! Све је то врло добро, све у складу, све по некоме реду који као да сам му ја прописао.

НАДА: И ви мислите да се сад доиста код њега пробудило оно осећање које му је недостајало у браку?

МАРИЋ: Не мислим ја ништа, ја само идем за догађајима, или боље, у овом случају догађаји иду за мном, иду путевима које сам им ја обележио.

НАДА: Па ипак је у основи све то тако комично.

МАРИЋ: Признајем, али ви се једном морате већ измирити с тим да су све појаве у тој области, у љубави, у основи комичне. Замислите на пример уздах, који треба да је израз бола и туге. А има ли комичније појаве од уздаха? Напуни човек грудни кош ваздухом па испусти тај ваздух и - то је израз бола. И, приметили сте ваљда, што већи бол то дубљи уздах а што дубљи уздах то све комичнији.

НАДА: Али забога, како ви то говорите? Зар ви одиста, одиста нисте никад волели?

МАРИЋ: Јесам!

НАДА: И уздисали?

МАРИЋ: И уздисао.

НАДА: Тако бих волела да чујем штогод о тој вашој љубави? То мора да је врло интересантна прича?

МАРИЋ: Не иштите од мене да вам се исповедам. Моја исповест била би последња реч глумчева, то би био крај комедије

после којега се спушта завеса. Не иштите то од мене, ја сам тек на почетку петога чина.

НАДА: Тај ваш комад мора да је врло дуг?

МАРИЋ: Као и сви досадни комади. Али оставимо то! Ми се налазимо у другоме чину једнога комада који се много брже и много веселије развија и који је, по моме уверењу, врло близу краја.

НАДА: Мислите?

МАРИЋ: Но ја бих хтео још више да убрзам радњу и знате ли шта сам ради тога смислио?

НАДА: Та ко је кадар погодити све оно што сте ви кадри смислити?

МАРИЋ: У целој овој романтичној комедији, која се пред нашим очима развија између вас и вашег супруга, недостаје ми мало љубоморе. Љубомора је елемент који убрзава акцију љубави, онако од прилике као што аспириин убрзава крвоток. Треба дакле мало попети температуру и убрзати крвоток.

НАДА: Мислите начинити га љубоморним?

МАРИЋ: Да!

НАДА: Немојте забоба, то ће му причинити бол.

МАРИЋ: Ваше је саучешће врло симпатично, али, ја морам остати немилостив. Мени је потребно да у акцију уведем и љубомору и - морам то учинити.

НАДА: И извесно имате већ и готов план?

МАРИЋ: Моментално га немам, али ... наћи ћу га.

Појава V

МАРИЦА – ПРЕЂАШЊИ

МАРИЦА: *(Враћа се са служавником)*

НАДА: Јесте ли послужили, Марице? *(Марићу)*: Замислите, са свим сам напустила своје госте. *(Полазећи)*: Зар ви нећете овамо?

МАРИЋ: Поћи ћу одмах!

НАДА *(Оде)*

Појава VI

МАРИЦА – МАРИЋ

МАРИЋ: Но? Имате ли што да ми реферишете?

МАРИЦА: Како да немам.

МАРИЋ: Ви сте се видели са господином Јелићем на пијаци?

МАРИЦА: Са господином зетом? Да, јутрос је разговарао са мном!

МАРИЋ: Шта вас је питао?

МАРИЦА: Питао ме је о госпођи.

МАРИЋ: Шта? Шта је питао?

МАРИЦА: Питао је да ли је весела или је тужна?

МАРИЋ: И још?

МАРИЦА: Да ли излази где од куће?

МАРИЋ: Даље?

МАРИЦА: Да ли долази ко стран у кућу?

МАРИЋ: Врло добро? Дакле, питао вас је да ли долази ко стран у кућу? Ако вас опет сретне и упита долази ли ко стран у кућу рећи ћете: долази један официр, не знам га, до сада никад није долазио.

МАРИЦА: А ако ме упита за род оружја?

МАРИЋ: Па ... Реците коњички.

МАРИЦА: Разуме се коњички. То сам и мислила.

МАРИЋ: Мислите да ћете господина зета видети сутра?

МАРИЦА: Па, ако хоћу, могу га и сад видети. Само да станем пред капију. Јер он сваки дан пролази.

МАРИЋ: Врло добро. Дакле идите и станите пред капију и, кад вас упита, реците му да ће тај официр можда још сад доћи. Нека прође кроз пола сата па га може још и видети само ако дође.

МАРИЦА: А је л' ће одиста доћи?

МАРИЋ: Ја се надам. (*Полазећи*): Само ... (*Ставља прст на уста*): Пазите ... нико у кући не сме знати да сте ви мој повереник. Ово је ван обећане награде. (*Даје јој папирни новац*)

МАРИЦА: Ах, господине, умем ја да чувам поверење старе господе!

МАРИЋ: (*Оде у собу*)

Појава VII

МАРИЦА – ЈЕЛИЋ

МАРИЦА (*Савија банкноту и меће је у чарапу*)

ЈЕЛИЋ (*Провири главом на задња врата*): Марице! Марице!

МАРИЦА (*Спази га и престрави се*): Ју, како сте смели, господине?

ЈЕЛИЋ: Пст! Има ли кога код куће?

МАРИЦА: Сви су ту.

ЈЕЛИЋ: Господин Срећковић и госпођа?

МАРИЦА: И они су ту.

ЈЕЛИЋ: И нико више?

МАРИЦА: Ту је и господин Марић а мислим да ће доћи и неки официр.

ЈЕЛИЋ (*Плане, заборави на све обзире и уђе у собу јер је све до сад био на вратима*): Какав официр?

МАРИЦА: Пст! Лакше.

ЈЕЛИЋ: Какав официр, хоћу да знам какав официр?

МАРИЦА: Боже мој, па то се разуме, кољички.

ЈЕЛИЋ: И шта ће он овде?

МАРИЦА: Од куд ја знам.

ЈЕЛИЋ: Знате ли му име?

МАРИЦА: Од куд бих га знала?

ЈЕЛИЋ: И очекује га и сада?

МАРИЦА: Да, очекује га сваки час. Прођите крај прозора кроз пола сата, али с оне стране улице, па ћете га можда и видети.

ЈЕЛИЋ: Разуме се да ћу проћи а ви гледајте да сазнате ко је тај и како се зове и ко га је звао и пазите хоће ли много разговарати са младом госпођом и како ће се она понашати према њему.

МАРИЦА: Та знам већ, треба све сазнати.

ЈЕЛИЋ: Све, све, све! (*Даје јој новац*): Ако ваш извештај буде тачан, добићете још.

МАРИЦА: Хвала! (*Меће новац у чарapu*)

ЈЕЛИЋ: Још нешто, додајте госпођи ову цедуљицу али, пажљиво да ко не примети.

МАРИЦА: Ах, не брините, умем ја то!

ЈЕЛИЋ: И још нешто ...

Појава VIII

МАТИЋ – ПРЕЂАШЊИ

МАТИЋ (*Излази из собе и застане запрепашћен*): Шта? ... Шта значи то, господине?

ЈЕЛИЋ: Извините ... ја вас молим да ме извините ... са свим случајно. Тражио сам свога кројача па сам погрешно број куће ... управо нисам погрешно број куће, него сам мислио да ту седи кројач ... Управо ... извините ... ево ја ћу отићи одмах! ... (*Збуњен одјуре*)

МАТИЋ: Шта је тражио тај господин, Марице?

МАРИЦА: Та то је био ваш господин зет, зар га нисте познали?

МАТИЋ: Та како да га нисам познао, али ја вас питам шта је тражио он овде?

МАРИЦА: Ја не знам ... па ето, он каже да је тражио кројача.

МАТИЋ: Та каквога кројача кад у целој овој улици нема кројача. Марице, ви нешто кријете од мене и то није лепо. Ја и ви треба да смо искрени једно према другоме.

МАРИЦА: Е казаћу вам дакле праву истину. Тражио је свој кишобран, каже оставио га је овде пре три месеца.

МАТИЋ: Марице, ви опет нисте искрени?

МАРИЦА: Јесам!

МАТИЋ: Како сте искрени кад он каже да је тражио кројача а ви кажете кишобран. А дозволићете да су кројач и кишобран два сасвим различита предмета. (*Вади десетицу и даје јој*): Ви имате пуно разлога да будете према мени искренији.

МАРИЦА (*Међући новац у чарапу*): Као и увек, господине.

МАТИЋ (*Обзире се и милује је*): Дакле, реците ми праву истину, шта је тај господин тражио?

МАРИЦА: Да вам кажем колико сам искрена према вама, ево рећи ћу вам праву истину. Долазио је због мене.

МАТИЋ: Како због вас, зашто због вас?

МАРИЦА: Па тако, од како га је напустила госпођа он једнако јури за мном.

МАТИЋ (*Згранут*): Шта кажете?

МАРИЦА: Ето, сад знате па будите мирни.

МАТИЋ: Та како миран, сад тек не могу бити миран. Ама је ли то могуће што ми кажете?

МАРИЦА: Па што би друго долазио?

МАТИЋ: Мислио сам због госпође Наде.

МАРИЦА: Па кад га је она напустила.

МАТИЋ: Ко би то рекао? (*Милујући Марицу*): Ал' ви ваљда нисте попустили?

МАРИЦА: Ах не, не бојте се! Нисам ја од оних што одмах попуштају.

Појава IX

МАРИЋ – ПРЕЂАШЊИ

МАРИЋ (*Долази из собе*): Ох, ... да не узнемиравам?

МАТИЋ: Одите, одите, добро сте дошли. Овде се дешавају чудновате и невероватне ствари о којима ми и не слутимо.

МАРИЋ: Е?

МАТИЋ: Замислите, она свиња ...

МАРИЋ: Која свиња?

МАТИЋ: Она свиња мој зет.

МАРИЋ: Али, откуд то сад? Ви о вашем зету имате врло добро мишљење.

МАТИЋ: Имао сам, имао сам га све до малочас. Замислите само, затекао сам га мало пре овде у разговору са Марицом.

МАРИЋ: Тако? (*Марици*): А шта је хтео?

МАРИЦА (*Показујући иза Матићевих леђа ону цедуљицу*): Па ја сам већ казала господину, долазио је због мене. (*Додала је цедуљицу Марићу*)

МАРИЋ: Тако! ... Добро, добро, Марице, идите ви хтео бих да проговорим на само са господином Матићем о тој ствари.

МАРИЦА: Молим!(*Оде*)

Појава X

МАТИЋ – МАРИЋ

МАТИЋ: Но, шта велите ви на то?

МАРИЋ: Заиста чудновато. Ко би то рекао?

МАТИЋ: Шта ћете. Данашња младеж је врло покварена.

МАРИЋ: Бар да је водио рачуна о обзирима које би према вама, као према свом тасту, морао имати.

МАТИЋ: И о поштовању које ми као тасту дугује.

МАРИЋ: На вашем месту ја бих му се осветио.

МАТИЋ: И требало би одиста.

МАРИЋ: Треба му нанети исти бол који је он вама нанео.

МАТИЋ: А какав је бол он мени нанео?

МАРИЋ: Но, па, заболело вас је, признајте да вас је заболело?

МАТИЋ (*Брани се*): Ах не! ... Али, било ми је неугодно. Жао ми је, знате, сироте незаштићене девојке ...

МАРИЋ: Дакле, морамо се осветити ...

МАТИЋ: Имате ли какву идеју?

МАРИЋ: Разуме се!

МАТИЋ: Како вам завидим: ви сте увек тако пуни идеја. А шта сте сад смислили?

МАРИЋ: Потребно нам је, пошто пото, да створимо једног официра.

МАТИЋ: Е, кад би то тако лако било стварати официре.

МАРИЋ: Зар немате ви у породици неког резервног?

МАТИЋ: Имам сестрића, судског секретара.

МАРИЋ: У ком је роду војске?

МАТИЋ: У коњици.

МАРИЋ: Одлично!

МАТИЋ: А зашто питате?

МАРИЋ: Где вам је телефон?

МАТИЋ: У ходнику.

МАРИЋ: Идите на телефон и замолите свога сестрића да вам пошаље на послугу униформу, само на један сат.

МАТИЋ: Ако ме запита: шта ће ми?

МАРИЋ: Реците, желите да се сликате.

МАТИЋ: Али, зар ја личим на коњичког поручника?

МАРИЋ: То се одиста не би могло рећи.

МАТИЋ: Кад бисте што друго измислили као разлог?

МАРИЋ: Реците дакле, да вам је униформа потребна због извесне опкладе.

МАТИЋ: То би већ могло ... (*Пође па застане*): А нећете ми зар рећи шта намеравате с том униформом?

МАРИЋ: Све што будем радио, радићу с вама у споразуму.

МАТИЋ: Хвала вам. (*Оде*)

Појава XI

МАРИЋ (*Вади из џепа ону Јелићеву цедуљицу коју му је малопре Марица додала и чита је те прсне у гласан смех. Затим одлази вратима из које је дошао и маше руком тамо*): Госпођо, госпођо Надо, ја вас лепо молим на једну реч!

НАДА (*Долазћи*): Али, слушајте, ти ваши чудни позиви већ почињу падати у очи.

МАРИЋ (*Смеје се и даље слатко*): Ах, госпођо, ми смо победили!

НАДА: Па зашто је то тако смешно?

МАРИЋ: Замислите, он је изгубио равнотежу.

НАДА: Али ко?

МАРИЋ: Ваш бивши и будући супруг.

НАДА: Како изгубио равнотежу?

МАРИЋ (*Машући педуљицом*): Пише стихове, молим вас, он пише стихове. (*Удари опет у смех*):

НАДА: Па зар за вас писати стихове значи изгубити равнотежу?

МАРИЋ: За мене је нормално кад ђак пише школске задаће; кад младић, испод двадесет година, пише љубавна писма; кад зрео човек пише менице и кад стар човек пише мемоаре или бар тестамент. Али писати стихове?!

НАДА: Хоћете ли ми их бар прочитати?

МАРИЋ: Разуме се. Чујте их:

*Пучином сам лутао мрака,
Кроз поноре и богазе;
Док из твога ока зрака
Не обасја моје стазе,
Од тад под том звездом ведром
Ја кроз живот смело ходим
Чун мој пошен белим једром
Обалама среће броди!*

НАДА: Најзад, нису баш толико рђави стихови, да бисте им се морали грохотом смејати.

МАРИЋ: Опклadio бих се да су преписани из какве женске споменице.

Појава XII

МАТИЋ – ПРЕЂАШЊИ

МАТИЋ (*Долази споља*): Све је у реду! (*Спази Наду и уздржи се*)

МАРИЋ: Успели сте?

МАТИЋ: За пет минута је све овде.

Појава XIII

СРЕЂКОВИЋ – СРЕЂКОВИЋКА – МАРИЈА – ПРЕЂАШЊИ

СРЕЂКОВИЋ (*Излази из собе*): Ах, па дабоме, сад разумем! Овде је господин Марић, зато нас ви тако често остављате.

НАДА: Извините, али, одиста је господин Марић крив. Он уме тако да забави човека да овај мора заборавити и на дужне обзире.

МАРИЋ: Примам радо сву кривицу на себе.

СРЕЂКОВИЋКА: Имате ви и већих кривица. Па пример овај цвет што сте га подарили једној лами, која је напустила мужа.

МАРИЋ: Ох, госпођо, па имам и ја својих поетских расположења.

СРЕЂКОВИЋКА: А ја сам себи увртела у главу да сте ви врло, врло далеко од поезије.

МАРИЋ: Варате се. Поезија је област у коју ја врло често силазим. Хоћете ми веровати, али ја чак учим и стихове напамет.

СРЕЂКОВИЋКА: Ви?

МАРИЋ: Хоћете да вас уверим:

*Пучином сам лутао мрака
Кроз поноре и богазе
Док из твога ока зрака,
Не обасја моје стазе
Од тад, под том звездом ведром
Ја у живот ... ја кроз живот
Его, не сећам се даље!*

СРЕЂКОВИЋ (*Прихватио*):

*Ја кроз живот смело ходим.
Чун мој ношен белим једром
Обалама среће броди!*

МАРИЋ: Ви знате те стихове?

СРЕЂКОВИЋКА: Па то су стихови из моје споменице.

МАРИЋ (*Нади*): Кажем ја да су то стихови из женске споменице.

СРЕЂКОВИЋ: А од куд их ви знате на памет?

МАРИЋ: Па прочитао сам у вашој споменици, а стихови су тако лепо да се лако упамте.

СРЕЂКОВИЋ: То исто каже и господин Јелић.

МАРИЋ (*Нади*): Кажем ја да се ови стихови допадају и господину Јелићу.

СРЕЋКОВИЋ: Знате ли да сам их ја саставио, за време венчаних дана.

МАРИЋ: Мислио сам.

СРЕЋКОВИЋКА: Збиља, господине Марићу, кад већ помену смо господина Јелића, помозите нам и ви. Ми смо управо и дошли као мисионари за измирење. Та они се воле, је л' те, и они су тако добри и једно и друго?

МАРИЋ: О да!

СРЕЋКОВИЋКА: Зар не би требало да се измире?

МАТИЋ: А, од тога нема ништа! Ја сам противан да моја кћи да на то пристанак. Тај човек не заслужује ...

МАРИЈА: Гле сад? А од куд то? Та ти си до мало час био мишљења да треба да се измире.

МАТИЋ: Био сам, то је истина. Али, баш мало пре разговарам са господином Марићем и кажем му: Човек који живи у једном тако срећном браку као што је мој, не треба ни у чем да се разликује у мишљењу од своје жене. Моја жена мисли да Нада не треба да се врати мужу, јер он то не заслужује.

МАРИЈА: Ја сам променила мишљење и налазим да Нада треба да се врати и да мој зет то заслужује.

МАТИЋ: Променила си мишљење?

МАРИЈА: Да!

МАТИЋ (*Марићу*): Ето видите, то је моја трагедија. Таман се ја решим да примим жељино мишљење а она промени мишљење.

МАРИЋ: Шта ћете, то је трагедија свих мужева.

МАТИЋ: Али, од куд то да ти промениш мишљење?

МАРИЈА: Убедила ме је госпођа Срећковић да наш зет никад, никад па чак ни у сну није помишљао на другу жену сем на своју сопствену. А ја презирем само оне разбојнике ...

МАТИЋ (*Прихвати реч*): ... који су кадри испустити други крај кишобрана којим су везани за своју супругу.

МАРИЈА: Отели сте ми реч са врх усана.

СРЕЋКОВИЋ: Али ми још увек знамо само мишљење родитеља. Госпођа Нада се стално уздржава да нам каже своје мишљење.

НАДА: Ја понављам оно што сам казала: Ја сматрам за срећан само онај брак, који почива на међусобној љубави. Ко ми такав брак зајамчи кад сам му га и ја зајамчити.

МАРИЋ: Ова математичка формула, преведена на један обичан и разумљив језик, гласи: Само вољена могу волети. (*Нади*): Је ли тачан превод?

НАДА: Мало дотеран на ваш начин, али у основи тачан.

СРЕЋКОВИЋКА: Па то још није никакав одговор.

МАРИЈА: Ако господин зет жели какав тачнији одговор, има да се обрати родитељима, односно мајци детињој ...

МАТИЋ: Сасвим. И тек пошто ми родитељи ...

МАРИЈА (*Прекине му реч*): ... и пошто ја, као мајка, дам пристанак ...

МАТИЋ (*Прихвати*): ... да, онда тек може бити нешто од венчања.

СРЕЋКОВИЋ (*Својој жени*): Као што видиш, ми нисмо постигли ништа сем што смо госпоњу Марију убедили да промени мишљење. Ја не знам шта ћу одговорити Јелићу. Рећи ћу му просто: како си замесио, тако и кусај!

МАТИЋ: Свако је дужан, оно што замеси и да покуса.

МАРИЈА (*Уносећи му се у лице*): И покусаће!

СРЕЋКОВИЋ: До виђења, дакле!

МАРИЈА И НАДА: До виђења! (*Руковање*)

СРЕЋКОВИЋ: И не замерите што смо ми ... то је у најбољој намери.

НАДА: Али ... разуме се!

СРЕЋКОВИЋ: Господине Марићу, до виђења! (*Одлазе*)

Појава XIV

МАРИЈА – НАДА – МАТИЋ – МАРИЋ

МАРИЈА: Једва сам чекала да оду да вас упитам господине Марићу. Изгледа ми да сте ви мене и моју ствар сасвим пренебрегли?

МАРИЋ: Боже сачувај!

МАРИЈА: Па ето ништа ми до сада нисте одговорили.

МАРИЋ: Ја сам ради вас обишао три знаменита адвоката, две касационе судије и једног професора криминалистике на универзитету. Они су пред мојим очима проучили све законе, од корица до корица, и нигде нису нашли кривицу напуштања кишобрана од једне супружанске стране.

МАРИЈА: Но, лепи су ми то закони.

МАРИЋ: Професор универзитета ми је дао реч да ће проучити цело римско право, да види има ли тамо чега.

МАТИЋ: За време Римљана није било кишобрана.

МАРИЈА: Али је било мужева. Је л' те да је било, господице Маринју.

МАРИЋ: О, да! Знам за неке од њих!

МАРИЈА: И шта ми ви, дакле, савстујете да радим?

МАРИЋ: Да budete стрљиви, госпођо. Жене би увек биле кадре однети победу кад би само биле стрљиве.

МАРИЈА: Дакле само то, да будем стрљива?

МАРИЋ: И да чувате тај корпус деликти.

МАРИЈА: А, не одвајам се од њега. Ја са овим корпусом и спавам јер, знате, мој је муж служио у полицији а у тој струци способни су да прогутају корпус.

МАТИЋ: Ето ти сад, кишобран да прогутам!

НАДА: Боже, мама!

МАРИЈА: Ти гледај себе и своју девољу, а ја ћу моју.

Појава XV

МАРИЦА – ПРЕЂАШЊИ

МАРИЦА (*Улази споља носћи целокупну коњичку униформу са сабљом*): Ево, донели су ово! (*Оставља ствари на столицу и одлази*)

МАРИЈА (*Изненађена*): Шта је то?

МАРИЋ: То вам само ја могу објаснити. (*Обазре се да види је ли отишла Марица*): Узајмили смо ово одело и обућу ћемо га или ја или господин Матић. Сасвим је свеједно ко, јер тај који га обуче има задаћу само да стане крај прозора леђима окренут улици.

МАТИЋ: Да стане крај прозора?

МАРИЋ: Само то!

НАДА (*Досећајући се*): И кад мој муж, рецимо мој бивши муж, прође, да види на прозору једнога коњичкога официра.

МАРИЋ: Тачно!

МАРИЈА: Али, ја не видим ...

МАРИЋ: Господин зет треба да види да код вас у посету долази један официр и кад га то заболи ...

МАТИЋ: Врло добро!

МАРИЋ: Када га то заболи осетиће тек шта значи изгубити овако дражесну женицу.

НАДА: Е, то је већ врхунац пакости. Мени је одиста жао да мучим тога човека.

МАРИЋ: Треба га научити да вас цени.

МАТИЋ: Да, јер само муж који цени своју супругу ...

МАРИЈА: Кад је реч о томе, ти би могао да ћутиш! (*Марићу*): И шта ћете најзад постићи целом том комедијом?

МАРИЋ: Рећи ћу вам госпођо. И ваше је и господин Марићево а, ако дозволите, и моје мишљење, да госпођа Нада треба да се врати своме мужу, који је одиста воли и кога она воли.

МАТИЋ: Ах, да, то јесте!

МАРИЋ: Треба дакле да му се врати али, ако би му се обично вратила то би цео њен одлазак од мужа био неозбиљан и, што је главно, он целој тој ствари не би затим придавао никакву вредност и не би извукао из ње поуку. Госпођа Нада међутим није женска која би пристала да му попрети својим поштењем, рецимо кокетирањем с ким другим. Не остаје ништа друго, но да се послужимо, вештачким средствима, овом малом маскарадом која ће господину Јелићу дати прилике да застане, да се удари у чело и да сам себи рекне: Гле, па може се десити још и да изгубим оно што сам већ имао у рукама!

МАРИЈА: И онда?

МАРИЋ: И онда, кад му се тако очигледно представи опасност, на коју он до сада није мислио, он ће се узети у памет и умеће у будуће да чува оно што му је Господ Бог тако милостиво подарио.

МАРИЈА: То је одиста одлична лекција коју би требало сви мужеви да искусе.

МАТИЋ: Право ратно лукавство. Ово је лукавије замишљено и од самог тројанског коња.

НАДА: Има ту и лукавства али има још више пакости.

МАРИЋ: Зашто пе? Пакост је често пута покретач великих људских махова.

МАТИЋ: И мислите ли да ће то моме зету одиста задати бол у срцу?

МАРИЋ: Љубомора увек задаје бол.

МАТИЋ: Онда ћу ја да обучем униформу!

МАРИЈА: Шта кажеш?

МАТИЋ: Хоћу да ја будем тај који ће му задати бол, хоћу да му вратим ...

МАРИЈА: Ама шта да му вратиш?

МАТИЋ (*Збуњено се поправља*): Не да му вратим него осећам ... како да кажем ... осећам то као своју родитељску дужност да му ја забодем нож у срце!

НАДА: Оче, забога!

МАРИЈА: Ето, ето, чујете ли га, кажем ја да је то разбојник.

МАТИЋ: Господине Марићу, помозите ми забога, зар не видите да не умем да се извучем?

МАРИЋ: Господин Матић не уме да се изрази.

МАТИЋ: Да, то сам хтео да кажем, не умем да се изразим.

МАРИЋ: Господин Матић сматра за своју дужност, да он лично да ту родитељску поуку своме зету.

МАТИЋ: Ето, ето то је моја мисао, само сам је ја друкчије рекао. Хвала вам, господине Марићу.

МАРИЋ: Остаје ге дакле при томе да се ви обучете?

МАТИЋ: Разуме се!

МАРИЈА: И јеси ми мустра за официра.

МАТИЋ (*Пребацује одело преко руке*): Ја не мислим да ћу изгледати као официр који је свршио виши курс Војне Академије али, како се сва моја официрска дужност састоји у томе да покажем леђа ...

МАРИЈА: Ајд' на послетку, обуци се, да се човек бар од све муке насмејем.

МАТИЋ МАТИЋ: Полазећи): Немој се смејати, ја ствар схватам озбиљно. (*Оде*)

МАРИЈА: Хоћеш умети сам? Чекај да ти помогнем. (*Пође па се обрати Марићу*): Немојте то сматрати као какву нежност.

МАРИЋ: Не, ја то сматрам само као обазривост.

МАРИЈА: Разуме се, јер он је кадар кога другог да зове да му помогне. (*Оде за Матићем*)

Појава XVI

НАДА – МАРИЋ

НАДА: Знате ли да не могу никако да дођем себи, посматрајући све ово што се дешава.

МАРИЋ: Шта је то што вас у тим догађајима толико буни?

НАДА: Две ствари, две загонетке. Прва је: зашто ви све то чините, какав је ваш лични разлог, ваш лични мотив да се од почетка толико залажете?

МАРИЋ: На то питање чини ми се, да сам одговорио већ једном. А друга је?

НАДА: Друго је питање: шта је то што је нас све опчинило те се тако слепо потчињавамо вашим намерама? Ми смо сви постали марионете у вашим рукама. Ви само тргнете конач и ја напуштам мужа; тргнете други конач и моја мајка игра комедију са кишобраном; тргнете трећи конач и мој се отац облачи карневалски; тргнете четврти конач и мој муж пише стихове.

МАРИЋ: Ох, ох, ох, шта сте ви све натоварили на моју савест! Прећи ћу преко свега, јер тек ни ви сами не мислите да ваш муж по мојој наруџбини пише стихове. Задржаћу се само на првој оптужби коју сте необично лепо формулисали. Рекли сте: ја само тргнем конач и ви напустите мужа. Зар не осећате како сте велику истину тиме рекли: ваш брак је висио о концу, требало је само тргнути, конач, само тргнути конач и ништа више. Тачно, тачно, необично тачно! Молим вас тргните натраг тај део оптужбе.

НАДА (*Донекле убеђена*): Та, ја вас не оптужујем ...

МАРИЋ: Будите мирни, госпођо, ми смо на добром путу, ми смо на врло добром путу. Још само један, последњи ударац ...

НАДА: А то је љубомора?

МАРИЋ: Да и - он се предаје.

НАДА: Ко ме?

МАРИЋ: Па вама забога, не мени.

НАДА: Верујте, једва чекам да се сврши та комедија.

МАРИЋ: Ваше ме нестрпљење необично радује. То су добри знаци, то ме весели.

НАДА: Вас?

МАРИЋ: Та да, као што лекара обрадује кад му пацијент, после тешке болести, први пут рекне: ужелео сам се да пушим.

НАДА: Зар ви мене третирасте као свог пацијента?

МАРИЋ: И вас и њега, вашег супруга. Ви болујете од обичног назба а он од једне врсте запаљења. Вас лечим само дијетом и тиме што вас чувам од промаје а њему већ прописујем јача, драстичнија средства. Овога тренутка мислим на пример да му дам један лек за знојење, после кога ће се осећати врло добро.

НАДА: А тај лек је љубомора?

МАРИЋ: Да!

НАДА: Горак лек.

МАРИЋ: Као и сви радикални лекови.

НАДА: Како сте без срца.

МАРИЋ: Често пута људи без срца имају највише срца.

Појава XVII

МАРИЈА – МАТИЋ – ПРЕЂАШЊИ

МАТИЋ (*Упада марцијално; у униформи под капом и са сабљом о бедрима*): Мирно!

НАДА (*Слатко се смејући*): Боже, оче!

МАРИЈА (*Која је дошла са Матићем*): Зар вам не изгледа као статист у позоришту?

МАРИЋ: На против, ја налазим ...

МАТИЋ (*Окреће им свима леђа*): За овај случај довољно је ако с те стране добро изгледам.

МАРИЋ: Одлично, верујте одлично! Ако се сликате у униформи, сликајте се само с леђа.

МАТИЋ (*Салутирајући*): Дакле, молим вас, шта је моја дужност?

МАРИЋ: Ни мало тешка. Наслоните се тамо крај прозора тако да вам се само леђа виде с улице.

МАТИЋ: Затим?

МАРИЋ: И останите у том положају десет до петнаест минута.

МАТИЋ: Док не прође мој зет да ме види?

МАРИЋ: То је све.

НАДА: Молим вас да учиним пред свима једну изјаву. Ако ма ко и ма кад буде изјавио негодовање због ове комедије, ја ћу изјавити да нисам била саучесник и да је нисам одобравала. Скидам сву одговорност са себе.

МАРИЋ: Примам је ја! (*Осталима*): Ми ћемо, ако дозволите, поћи у другу собу или, још боље у трпезарију, јер отуда можемо неопажено посматрати израз лица господина Јелићевог кад прође и опази официра крај прозора.

НАДА (*Пакосно*): И уживати ваљда у његовом изразу?

МАРИЋ: И видети дејство лека.

МАРИЈА (*Полазећи поверљиво Марићу*): Ја идем претходно да претурим џепове мога краснога мужа. Одело које је свукао пребацио је преко столице а запазила сам да су му пуни џепови хартије. Је л' те да је то поглекад потребно прегледати?

МАРИЋ: О да, то је једна од дужности коју жене не треба никад да пренебрегну. (*Оду сви*).

Појава XVIII

МАТИЋ (*Сам*) - (*Заузме крај прозора положај. Обазре се који пут те преко рамена погледа на улицу и опет се враћа у бившу позу. Навирујући тако, он спази да пролази Јелић и тада се комично укрути и, кад се може претпоставити да је Јелић прошао, он навирује на прозор за њим и слатко се смеје своме успеху*)

МАРИЦА: Ију! ...

МАТИЋ (*Напушта прозор*): Но, шта мислите сад о мени?

МАРИЦА: Али, забога, како ви то изгледате?

МАТИЋ (*Прихвати се сабље*): Наоружан и готов да набодем прво женско срце које сретнем.

МАРИЦА: Ала сте ви опасни!

МАТИЋ: Данас се осећам врло опасан! (*Загрли је, но она му се отме*): Упамтите Марице: у војсци постоји или предаја или капитулација. Трећега нема.

МАРИЦА: Шта је то капитулација?

МАТИЋ: Не морате то ни да знате. То важи само за мушке; за женске важи само предаја. (*Загрли је не дозвољавајући да му се отме*)

Појава XIX

ПРЕЂАШЊИ – МАРИЈА

МАРИЈА (*Упада, носећи увек онај кишобран и, кад спази, потегне истим и удари Матића немилице по леђима*)

МАРИЦА (*Врисне и побегне*)

МАТИЋ: Марија, је си ли ти полудела, шта ти је?

МАРИЈА: И ти још питаш шта ми је, разбојниче један! (*Пљуну га*): Пфуј, срам те било да те срам буде!

МАТИЋ: Молим те да ти објасним, Марија ...

МАРИЈА: Шта има ту да се објашњава?

МАТИЋ: Ја нисам по души такав, али, ето, навукли сте ми ову униформу ...

МАРИЈА: Па?

МАТИЋ: Па ето, у овој коњичкој униформи човек се осећа некако настрљив па и против своје воље натрчи на прву женску коју сретне.

МАРИЈА: Тако!? Па што онда ниси натрчао на мене мало пре кад си се обукао, мене си прво срео?

МАТИЋ (*Збуњено*): Нисам, то је истина а нисам из поштовања према теби.

МАРИЈА: Гле ти, молим те, њега! А што ти то поштовање ниси имао док сам била млађа?

МАТИЋ: Ја ти кажем све је то због униформе. Скините ми што пре униформу јер не одговарам за себе.

МАРИЈА (*Потегне олет кишобраном*): Море ћеш да одговараш те још како! ...

МАТИЋ (*Енергично*): Доле тај кишобран јер не одговарам за себе!

МАРИЈА: Шта кажеш?

МАТИЋ: Кад сам у цивилу можеш ме грдити колико хоћеш, али ... дозволићеш, ја морам бранити част овог мундира.

МАРИЈА: Чувај ти твоју част разбојничке један!

МАТИЋ: Доста! Ни речи више!

МАРИЈА (*Разбесни се и заузме претеће став*): Шта кажеш?

МАТИЋ (*Извуче сабљу и запрети убомом*): Скидај ми униформу јер не одговарам за себе!

МАРИЈА: Оружје доле!

МАТИЋ: Гинем, ал' се не предајем!

МАРИЈА: Е па и погинућеш! (*Извади из цепа писмо*): Познајем ли?

МАТИЋ: Не!

МАРИЈА: Онда слушај па ћеш познати. (*Чита*): Драги Чико. Мој муж вечерас путује. Дођи сутра по подне. Пошљи ми хитно триста динара. Твоја Катица.

МАТИЋ (*Поражен*): Катица?

МАРИЈА: Разуме се Катица

МАТИЋ: То није моје писмо, то си ти сама написала или си нашла гдегод на сметлишту.

МАРИЈА: То сам нашла у твом капуту. Други пут кад облачиш униформу а ти пази где ћеш оставити цивилно одело.

МАТИЋ (*Резигнирано*): Пазићу!

МАРИЈА: А сад: је л' полажеш оружје?

МАТИЋ (*Полаже сабљу пред њене ноге*): Предајем се!

МАРИЈА: И од сад, упамти то, сматрам те за свог заробљеника!

МАТИЋ: А шта сам до сада био?

МАРИЈА: Био си ми непријатељ.

Појава XX

МАРИЋ – ПРЕЂАШЊИ

МАРИЋ (*Улази и затиче сцену*): Шта је то? Изгледа, господине Марићу, да сте положили оружје?

МАТИЋ: Шта сам друго могао да чиним кад ми је непријатељ зашао с бока!

МАРИЋ: Сажаљевам случај али утешите се. И највеће историјске војсковође полагале су оружје пред женама.

МАТИЋ: Па ја сам то због историје учинио.

МАРИЈА: Само што ћу ту твоју историју ја да пишем! (*Марићу*): Имам, господине Марићу, три корпуса у руци.

МАРИЋ: То је довољно чак и за смртну казну!

МАРИЈА: Затекла сам га мало час у загрљају са собарицом. Замислите само, замислите, молим вас ...

МАРИЋ: Замишљам!

МАТИЋ: Верујте, господине Марићу, да ја нисам крив. А није ни сирота девојка крива, привукла је униформа ...

МАРИЋ: Да, то је врло могуће, униформа привлачи девојке.

МАТИЋ: Друга би ствар била да је то пешачка униформа али ова коњичка. Верујте, чим сам је обукао осетио сам се и сам некако ратоборан.

МАРИЈА: А пошто се сад ја осећам ратоборна, то хајд овамо да свучеш то.

МАТИЋ: Нека, ја ћу сам!

МАРИЈА: Нећеш га мајци више ни у цркву сам. Ајде овамо!

МАТИЋ (*Идући за њом*): Ви ме разумете, господине Марићу.

МАРИЋ: Потпуно!

Појава XXI

МАРИЋ – МАРИЦА

МАРИЋ (*Дуже сабљу и оставља је на камин*)

МАРИЦА (*Наилази*)

МАРИЋ (*Марици*): Девојко, шта сте ви то радили?

МАРИЦА: Нисам ја крива. Не могу тек тако своје господину забранити да ме грли.

МАРИЋ: Избегавајте да се сретнете с госпођом.

МАРИЦА: Разуме се! Не бих ни дошла овамо али имам ово писмо.

МАРИЋ: Од зета?

МАРИЦА: Да!

МАРИЋ: Кад вам је дао?

МАРИЦА: Овога тренутка и питао је: је ли још ту онај официр?

МАРИЋ: Зовите ми одмах младу госпођу.

МАРИЦА (*Пође па се враћа*): Ево је госпођа!

Појава XXII

НАДА – ПРЕЂАШЊИ

НАДА (*Марићу*): Но, је ли већ готова маскарада?

МАРИЋ: Готова је и донела је очекивани резултат.

МАРИЦА (*Предаје јој писмо*): За вас, госпођо!

НАДА (*Прими писмо*): Лепо, можете ићи.

МАРИЦА (*Одлази*)

Појава XXIII

НАДА – МАРИЋ

НАДА (*Пошто је отишла Марица*): Ви извесно ово писмо сматрате као очекивани резултат?

МАРИЋ: Хоћете ли дозволити да га прочитам?

НАДА: Зар пре него ја?

МАРИЋ: Молим, бићу стрпљив.

НАДА (*Даје му*): Па ипак, прочитајте га ви.

МАРИЋ (*Примајући писмо*): Гласно?

НАДА: Па, ако мислите да би требало да га и ја чујем?

МАРИЋ: О свакојак! (*Чита*): „Драга и мила госпођо!” (*Говори*): Чујете ли га?

НАДА: Налазим да је врло учтив.

МАРИЋ: О да! (*Чита*): „Ја више ово стање не могу да издржим; ја немам више снаге да савладам себе; ја вас преклињем, саслушајте ме!” (*Говори*): Још увек врло учтив! (*Наставља читање*): „Ја вас волим, ја вас безгранично волим!” (*Говори*): То већ знамо!

НАДА: Али, зар ви не можете читати без коментара?

МАРИЋ: Могу! У толико пре што све ово и не захтева коментар. (*Чита*): „Ја се морам видети са вама да вам лично искажем своје осећање! Ја вас молим, ја вас преклињем, ако је у вама остала бар једна трун милосрђа према мени, дајте ми састанак.”

НАДА: Сиромах, он пати!

МАРИЋ (*Кида један лист из своје белжнице и даје јој писалку*): Пишите!

НАДА (*Уздржавајући се*): Мислите?

МАРИЋ: Послушајте ме; зар не видите да се све дешава онако како сам ја смислио.

НАДА: И ово писмо?

МАРИЋ: Да, то је писмо изазвала она официрска униформа.

НАДА: Шта да му одговорим?

МАРИЋ: Само неколико речи.

НАДА: Како их ви будете диктиралаи?

МАРИЋ: Разуме се! Пишите дакле: „Вечерас у 10 часова, кад све у кући заспи дајте најпре знак „Куку” а кад се ја одазовем прескочите баштенски зид ...”

НАДА (*Почела да пише па прекине*): Но!

МАРИЋ: Та пишите забога ... „прескочите баштенски зид, чекаћу вас у дну баште!”

НАДА (*Исписала је*): Али, забога господине Марићу, ово је писмо тако недостојно ...

МАРИЋ: Таква ћете писма наћи у свима романтичним причама.

НАДА: Па то је детињарија.

МАРИЋ: Шта могу ја ту! Романтика је детињарија.

НАДА: Ал' озбиљни људи ...

МАРИЋ: Озбиљни се људи најрадије подају детињаријама, па тако ћете и ви учинити.

НАДА: Изгледам, верујте, сама себи неозбиљна.

МАРИЋ: Потребно је још неозбиљнија да будете.

НАДА: Но!

МАРИЋ: Дајте ми ту цедуљицу! (*Узима је*): И, дајте ми тај цвет са ваших груди.

НАДА: Овај цвет?

МАРИЋ: Дајте ми га!

НАДА (*Даје му га*): Радознала сам?

МАРИЋ: Везаћемо писамце за овај цвет.

НАДА (*Смеје се*): Везаћете писамце за цвет?

МАРИЋ: Не смејте се! У једанаестој глави романа „Клетва напуштене”, Хортенза баба са куле писмо везано за цвет у моменту кад Енрико пролази испод куле.

НАДА: Господе Боже, не мислите ваљда?

МАРИЋ: Мислим ... сасвим мислим! (*Пошто је везао писмо за цвет он одлази прозору*): И ето ... какав срећан случај ... Ено Енрика под кулом. Одите, одите брзо овамо!

НАДА (*Искажући се прилази*): Али забога ...

МАРИЋ: Одите брже ... узмите овај цвет и баците ... баците! Енрико! Енрико је тачно под кулом, баците ...!

НАДА (*Ломи се*): Али ...

МАРИЋ (*Одлучно*): Баците!

НАДА (*Баца цвет кроз прозор и одмах побегне у други крај собе стидећи се сама себе*): Боже, Боже мој, шта радимо ми то?

МАРИЋ: Пишемо предговор!

ЗАВЕСА

ТРЕЋИ ЧИН

(Мали, интимни врт испред куће која се, осветљених прозора види у дубини. Та светлост са кућних прозора једина осветљава сцену која се у вечери дешава. На средини врта двокраке лествице и на њиховом врху, објухујући, један ЕЛЕКТРИЧАР који намешта сијалице на жици која виси распета између дрва, као да припрема илуминацију. МАТИЋ и МАРИЦА, једно с једне а друго с друге стране, држе двокрилне лествице. Марић с једне а Марија с друге стране нешто удаљени од лествица. Сви прате рад електричара)

Појава I

МАТИЋ – МАРИЈА – МАРИЋ – МАРИЦА – ЕЛЕКТРИЧАР

МАРИЈА *(Матићу који једини не прати рад електричара већ кроз лествице гута очима Марицу):* Макни се ти одатле, ја ћу те заменити.

МАТИЋ: Та како бих ја дозволио да се ти напрежеш.

МАРИЈА: Није потребно ни ти да се напрежеш. *(Електричару):* Јесте ли већ готови?

ЕЛЕКТРИЧАР: Готово је.

МАРИЋ: Све је у реду?

ЕЛЕКТРИЧАР *(Силазећи):* У реду је, окушаћемо! *(Силази на земљу и одлази иза једног дрвета на коме је причвршћен кључ. Одврне овај и све се сијалице упале)*

СВИ: А, а, а, а!

МАРИЦА: Ју, права лимунација! *(У том засвира у суседству, преко зида, грамофон)*

МАРИЋ: Па још и музика.

МАРИЈА: Ах тај грамофон, досади нам просто!

МАТИЋ: Сад се још и да поднети, али кад ми засвира после ручка. То је грамофон нашег суседа.

МАРИЋ *(Електричару):* Добро је дакле, угасите!

ЕЛЕКТРИЧАР *(Гаси)*

МАРИЋ: Ви ћете доћи сутра да демонтирате све то!

ЕЛЕКТРИЧАР: Да, господине! (*Узима лествице и одлази*): Лаку Ноћ!

МАТИЋ: Лаку ноћ, пријатељу! (*Грамофон престаје*)

Појава II

МАРИЈА: Дакле, молим вас господине Марићу, како ви мислите да изведете целу ову комедију?

МАРИЋ: Као што видите, мало романтично ...

МАТИЋ: Ја волим романтику.

МАРИЈА: Шта волиш ти?

МАТИЋ: Па то тако ... осветљење ... нарочито електрично осветљење.

МАРИЋ: Он ће доћи на састанак, је л' те? Он ће чак прескочити зид, је л' те?

МАРИЈА: Да, то нам је већ познато.

МАТИЋ (*Уздихне*): Боже мој, ја никад у животу нисам прескакао зид.

МАРИЈА: Но, само би ти још то требало!

МАРИЋ: Е, али видите, није вам познато ово: ја желим да он својој жени изјави љубав пред свима нама.

МАТИЋ: Зар није интересантније на само?

МАРИЈА: Ама не мешај се ти! Сасвим, сасвим се потпуно слажем с вама, нека пред сведоцима каже жени да је воли.

МАРИЋ: И зато сам видите удесио ствар овако: угасићемо све, чак и оне светиљке у кући, како би овде био потпуни мрак.

МАРИЈА: Зар у кући? Па имамо госте на вечери?

МАРИЋ: И гости ће бити с нама овде. Ми ћемо се сви сакрити, иза дрвета. Како ћемо бити у потпуном мраку, неће нас нико видети. Он ће прескочити зид а госпођа Нада ће га овде очекивати. Он ће јој онако у мраку изјавити љубав ...

МАТИЋ: Па да, то је боље у мраку.

МАРИЈА: Ама не плети се ти ...!

МАРИЋ: Он ће јој дакле у мраку изјавити љубав али ... ми ћемо као сведоци чути ту изјаву и тада ћу ја ... а ја ћу бити овде, одмах иза овог дрвета - тада ћу ја дакле: један, два, три ... и упалити све сијалице. И тако ћемо весело завршити измирење оних који су нам свима драги.

МАТИЋ: Ала ће то лепо бити!

МАРИЈА: Па ипак, ја не видим зашто су потребне те сијалице.

МАРИЋ: Изјава љубави то је празник младости а празник без илуминације био би ...

МАТИЋ: А зар није много већи празник, изјава љубави без осветљења.

МАРИЈА: Ама докле ћеш ти, човече, да се плетеш?

МАТИЋ: Само кажем тако ...

МАРИЈА: Немој ни да кажеш!

МАРИЋ: Оставите ви само мени па вас уверавам да ћете бити задовољни.

МАТИЋ: Само, слушајте, одите да овде крај зида подметнемо овај стари сандук, иначе онај може пасти.

МАРИЋ (*Помаже му те померају сандук*): Ви сте одиста пажљив и нежан таст.

МАРИЈА: Па добро, господине Марићу, а јесте ли мислили о томе, да се све не деси онако како ви замишљате.

МАРИЋ: Не видим шта је то што би се могло не десити ... Он ће доћи, то је извесно; госпођа Нада ће очекивати овде, то је извесно; он ће прескочити зид то је извесно. Једино што би се могло десити то је да у потребном моменту не упале сијалице. Али, ја мислим и то је извесно. Можемо, ради сигурности, начинити чак и једну пробу. Марице, одите, станите овде. Ето, овде ће стајати госпођа Нада. (*Сети се*): Али, чекајте, идите најпре у кућу и реците да угасе оне светиљке у ходнику од којих светлост допире овамо.

МАРИЦА (*Одлази*)

МАРИЋ: Хоћу да изведем комплетну пробу да се сви очигледно уверимо како ће то изгледати. (*Светлост се у кући сасвим угаси те је на позорници мрак*): Ето, видите, овакав ће мрак бити. Станите ви, госпођо, тамо иза дрвета.

МАРИЈА (*Оде иза дрвета*)

МАРИЋ (*Марици која се вратила*): Марице, станите ви тамо где сам вам казао. Тако. То је дакле, госпођа Нада. Господине Матићу станите ви онамо крај зида. Ви представљате нашег зета у моменту кад је већ успешно прескочио зид.

МАТИЋ (*Оде и стане*)

МАРИЋ: Тако. А ја ћу такође иза дрвета и кад одбројим један, два, три, ја ћу отворити светлост. (*Оде иза дрвета, Марији*): Је л' те да се ништа не види; нити ћемо ми видети њих, нити они нас. И сад, у најважнијем, у најодсуднијем тренутку, ја ... (*Упали светлост која обасја Марицу у загрљају са Матићем*)

МАРИЈА (*Цикне*): Ју, ју, ју, ју! ... Господе Боже! (*Полети на Матића*)

МАРИЋ (*Задржава је*): Али, умирите се!

МАРИЈА (*Марици*): Марш у кућу, срам вас било!

МАРИЦА: Па шта, писам ја крива. (*Одлази*)

Појава III

МАРИЋ (*Довикује за Марицом*): Упалите у кући сијалице!

МАРИЈА (*Матићу*): Мато, упамти Мато, скупо ћеш ми ову срамоту платити. (*Марићу*): Ето, господине Марићу, сад сте бар видели корпус сопственим очима.

МАРИЋ (*Матићу са саучешћем*): То се извесно случајно десило? (*У кући се упали светлост*)

МАТИЋ: Молим вас, сијалице угасите па ћу вам објаснити. Смета ми светлост.

МАРИЈА: Па да, то већ знамо да господину смета светлост.

МАРИЋ (*Угаси*): Умирите се, госпођо, верујте да се то случајно десило.

МАТИЋ: Ви сте криви, господине Марићу.

МАРИЋ: Ја?

МАТИЋ: Па да, ви сте казали да ћете најпре рећи један, два, три а ви сте упалили сијалице, а нисте казали: један, два, три ...

(*Грамофон у суседству засвира*)

МАРИЈА: Но, на све то само нам је још музика требала!

МАТИЋ (*Резигнирано*): Па бар да свира нешто жалосно!

Појава IV

НАДА – СРЕЂКОВИЋКА – СРЕЂКОВИЋ

НАДА (*Доводећи их*): Ево овде!

СРЕЂКОВИЋ: Марица нам каже да је све у реду и да све добро функционише.

МАРИЈА (*Јетко*): Да, функционише ... ето, то може и Мата да потврди.

МАТИЋ: Па јесте ... пали се и гаси на један, два, три.

СРЕЂКОВИЋ (*Марићу*): Дакле ово је позорница? (*Грамофон престаје*)

МАРИЋ: На којој ће се одиграти последњи чин једне пријатне комедије. Погледајте декор, сасвим пристојан; зеленило, цбупићи, овај стари орах, десно ороноу зид и под њим стари баштенски саидук у који се баца увело лишће. У позадини купа чији прозори расипају

светлост кроз мрачну баштенску шумицу као разбијени месечеви зраци.

СРЕЋКОВИЋ: Ви то тако стручно говорите, као прави редитељ.

НАДА: Па господин Марић у овом случају то и јесте.

СРЕЋКОВИЋ: Значи, ви му признајете квалификације брачног редитеља?

МАРИЋ: Само, које квалификације? Има три врсте брачних редитеља. Прво су они који склапају бракове - проводације. То су обични редитељи, шаблонери. За ту врсту редитеља није потребна никаква стручна спрема, то може свако бити. Постоји затим друга врста редитеља; оних што режирају рушење брака. То су редитељи чије се име никад не исписује на позоришним листама. Ови већ морају имати извесних квалификација, у највише случајева негативних квалификација. Трећа врста брачних редитеља ...

СРЕЋКОВИЋ: У коју извесно и ви спадаате ...

МАРИЋ: Рецимо! Трећа врста је најтежа и тражи једну од највећих квалификација а то је - животно искуство. Ту трећу врсту чине они редитељи, који један брак, који је на премијери пропао, прережирају, унесу у њега нове елементе, нове сцене, освеже га новим декором - и - комад на репризи успе.

СРЕЋКОВИЋ: Тачно, врло тачно!

НАДА (*Срећковићки*): Реците ми, бога вам, искрено: бисте ли ви у сличној прилици пристали да играте ову комедију коју господин Марић режира?

СРЕЋКОВИЋ: То је рђаво постављено питање. Мојој се жени не може десити слична прилика.

СРЕЋКОВИЋКА: Ја сам играла једанпут, у једној дилетантској представи.

МАРИЋ: Но, па то је то исто. Госпођа Нада и господин Јелић су ништа друго до брачни дилетанти који не умеју да се снађу у својим улогама. Ја сам сматрао за дужност да им дам једну редитељску лекцију и, ето, данас ћемо одржати генералну пробу и то само из последње сцене последњег чина.

НАДА: Но, само нека буде последња сцена.

СРЕЋКОВИЋ: Хоћете ли нам дакле показати, како ви то све мислите извести?

МАРИЋ: Ах, не! Мало пре смо пробали те нам проба није најсрећније испала.

СРЕЋКОВИЋ: Е, а зашто?

МАТИЋ (*Који се за све време претходне сцене објашњавао с Маријом*): ... Господин Марић је погрешно, отворио је светлост пре но што је одбројао један, два, три ...

СРЕЋКОВИЋ: Хоћете ли и ви, господине Матићу, бити овде за време док се ова сцена буде изводила?

МАТИЋ: Да, бићу!

СРЕЋКОВИЋ: А где ћете ви стајати?

МАТИЋ: Па не знам, где буде одредио господин Марић ... (*Сретне се с погледом своје жене*): односно ... где Марија буде казала.

МАРИЈА: У нашем браку, знате ја сам редитељ.

МАТИЋ (*Потпуно резигнирано*): Да, она је редитељ.

СРЕЋКОВИЋ: То сам већ и мислио.

МАРИЋ (*Погледа у сат*): Ја мислим било би пробитачно кад бисмо ми даљу нашу конференцију држали тамо у кући, јер ...

НАДА: Зар је већ време?

МАРИЋ: Не, није још време саме чину, али ваља се уклонити одавде. Лопови и љубавници, пре но што дође час њиховог чина обилазе по неколико пута место да упознају све околности под којима ће чин извршити. Ја мислим да и наш Енрико, беше ли Енрико, госпођо Надо?

НАДА: Да, Хортенза и Енрико.

МАРИЋ: Дакле, ја мислим да и наш Енрико шета већ тамо иза зида да промери висину зида, да запази место за прескакање и - ако би чуо овде наш разговор, он би се уплашио да је ствар откривена и - можда не би дошао. Дакле пођите у кућу а ја ћу вас звати кад треба.

НАДА: Како, зар ви нећете са нама?

МАРИЋ: Ах, не, ја остајем овде да чувам стражу.

СРЕЋКОВИЋ: Зар је потребна и стража?

МАРИЋ: А зар ви то не знате да је код романтичних састанака стража најважнија ствар. Романтични састанак без страже то није више састанак. Љубавници - они који треба да се састану - могу чак и изостати. Не морају они бити ту, довољно је само стража да је ту па то већ важи као састанак.

НАДА: Па ипак, у овом случају је излишна свака стража.

МАРИЈА: У браку стража није никад излишна.

МАТИЋ (*Гунђа нешто*)

МАРИЈА (*Магићу*): Шта кажеш?

МАТИЋ: Кажем, слажем се потпуно са твојим мишљењем јер, брак је одиста једна тако деликатна установа да ...

МАРИЈА: Остави ту твоју филозофију о браку. Знамо ми већ шта ти о браку мислиш! (*Марићу*): Али, ми нећемо вечерати без вас, господине Марићу.

МАРИЋ: Не само без мене већ и без новог, односно старог зета. Је ли постављено за седам особа?

МАРИЈА: Ја не знам.

НАДА: Не знам ни ја.

МАТИЋ: Знаће извесно Марица

МАРИЈА: Ако и зна, није потребно питати је.

НАДА: Да ... сад се сећам ... постављено је за седам особа.

МАРИЋ: Врло добро!

МАРИЈА (*Полазећи*): Хоћете ли бар да вам пошаљемо чашу пива и један сендвич?

МАРИЋ: Врло добро, тиме ћу скратити време. (*Погледа у сат*): Само пожурите, крајње је време да овде настане тишина.

СВИ (*Одлазе*)

Појава V

МАРИЋ затим НАДА

МАРИЋ (*Прошета најпре, затим седне у плетену баштенску столицу и припали цигарету*)

НАДА (*Носећи на служавнику чашу пива и сендвич*): Нисам хтела да вам пошаљем по девојци, донела сам сама.

МАРИЋ (*Устаје хитро*): Каква пажња?

НАДА: Назовите то пажњом али ћу вам искрено рећи ... мене су друге побуде руководиле да напустим друштво и да вам лично донесем сендвич.

МАРИЋ: Смем ли знати те побуде?

НАДА: Пре но што се деси све ово што ће се десити под вашом режијом, хтела сам да ми одговорите на питање на које сте ми остали дужни одговор.

МАРИЋ: Налазите да вам дугујем ... ?

НАДА: О да. Ви знате да је мене од почетка ове - назовимо је ако хоћете афере - бунило једно питање, које сам стално постављала и сама себи и вама и никад нисам успела добити одговор. Ја нисам себи умела одговорити а ви сте избегавали да ми дате прави одговор.

МАРИЋ: Но па реците ми које је то питање на које сам ја избегавао да дам одговор.

НАДА: Поставила сам вам питање: Зашто ви све то чините што чините, и какав је ваш лични разлог, ваш лични мотив, да се од почетка до краја залажете за целу ствар?

МАРИЋ: И шта сам вам ја одговорио на то питање?

НАДА: Најпре сте рекли да би вас прогањала грижа савести кад бих се ја осећала несрећна у браку који сте и ви помагали.

МАРИЋ: Но па?

НАДА: Али, кад ја нисам била још задовољна оваквим одговором, ви сте ми једном приликом рекли: у моменту када будете уверени да сте себи обезбедили срећу - запитајте ме и рећи ћу вам.

МАРИЋ: И ви налазите да је тај моменат наступио?

НАДА: Овога тренутка, кад знам да ћу за који час опет загрлити свога мужа и кад сам уверена да ме он заиста воли - ја осећам да сам обезбедила себи срећу. Зато сам и изабрала баш овај тренутак да вам понова поставим то питање.

МАРИЋ: Ви хоћете, дакле, пошто пото одговор?

НАДА: Да, и то у овоме часу пре но иначе?

МАРИЋ: Па добро ... Седите!

НАДА: Али ...

МАРИЋ: Седите молим вас. Роман се пријатније чита седећи.

НАДА: А то што ћете ми казати, то је роман? (*Села*)

МАРИЋ: Или бар део једног застарелог романа.

НАДА: Радознала сам.

МАРИЋ (*Стао је иза ње и наслонио се на столицу*): Ви не можете ни слутити како је то велика трагедија бити циник, за онога који је то! Он немилосрдно своди вредност свима даровима природе за њихову праву меру и тиме им одузима сву драж; он се одриче свих душевних задовољстава које човек зида на лажи; он никад није кадар стећи ону срећу којом наивност и лакоумље тако раскошно дарује људе у животу.

НАДА: Он није кадар ни волети?

МАРИЋ: Или, кад му се то деси, кад топли зрак љубави допре и у његову промрзлу душу, онда та љубав њега тишти као бол, јер се осећа побеђен, страшно побеђен самим собом.

НАДА: Ви сте циник, зар не?

МАРИЋ: Кажу ... а ја не одричем!

НАДА: Јесте ли се ви осетили који пут побеђен самим собом?

МАРИЋ (*Приђе напред и гледа је дуго у очи хотећи из њена погледа да сазна слуги ли она што. У том, на грамофону, у суседству, извије се једна дивна, мека и топла серенада коју неки страни певач пева на своме језику. Он руком умирује Наду, која показује знаке*

незадовољства што им је песма прекинула разговор, па затим обоје, са пуно пажње, слушају песму до краја. Кад песма престане они су под извесним утиском њеним и тек тада он прекида тишину): ... Јесте ли разумели ову песму?

НАДА: Ја не, а ви?

МАРИЋ: Ни ја, па ипак, ја сам у нашој опери навикао да разумем све што се пева и ако ни словца од текста нисам разумео. Разумем текст по мелодији.

НАДА: Значи, и овај сте текст разумели?

МАРИЋ: Односно, ни овај текст нисам разумео а могу вам га превести од речи до речи.

НАДА: Радознала сам.

МАРИЋ: Песма коју сте чулу гласи:

*„Жалим те, о позни јесењи цвете
који је изварало закаснело сунце.*

*Жалим те, о позни јесењи цвете,
јер је судбина свирепа према теби,*

*ти ћеш увенути на самом стаблу на коме си никао
јер оно, исцрпљено јесењом природном осеком,
неће бити кадро да те надоји*

те ћеш угинути и недоспевши на девојачке груди.

Жалим те о позни јесењи цвете ...!”

НАДА (*После мање паузе за време које је била под утиском*): Ту сте песму ви сада певали?

МАРИЋ: Можда, али под утиском оне коју сам чуо.

НАДА: Да ли не и под утиском онога што имате да ми кажете?

МАРИЋ (*Прекршта руке, гледа и дубоко заћути*)

НАДА: Кажите ми ... реците ми!

МАРИЋ (*Одлучи се и почне казивање*): Био сам циник, смејао сам се грохотом људским сентименталним осећањима, љубави највише. Заљубљен човек био је у мојим очима безумник према коме сам осећао извесно саучешије. Препоручивао сам за заљубљене да их затворе у одаје обојене плавом, умирујућом бојом, тврд душек у постељи, хладан туш и кисело млеко. Ако би заљубљеник још и уздисао, препоручивао сам му ментол - бонбоне које хладе груди. Тако сам се ја смејао томе људском осећању, убеђен да се мене никад оно неће дотаћи.

НАДА: И преварили сте се?

МАРИЋ: На жалост врло касно.

НАДА: Сад већ разумем оно: „Жалим те, о позни јесењи цвete!“

МАРИЋ: Једнога дана, идући све дотле смело кроз живот, застао сам пред једним погледом. Сретао сам ја тај детињи, тај топли, тај сањиви поглед раније али се нисам никад задржао на њему. Ја сам био од увек чврстога уверења да је женски поглед најопаснији агент - провокатор кога се треба мудро и обазриво чувати и уклањати му се. Најзад, то је и било, обично, мало, љупко девојче, које је пред мојим очима расло; које ме је све дотле безизразно гледало оним безазленим погледом малог а ускршњег јагњета. Ја не знам како се то могло десити, али је то дете са безазленим погледом ускршњег јагњета, у тренутку, у магновењу: као под жонглерским штапићем, постало девојка чији је поглед продро дубоко у моју душу. И од тога тренутка ја сам се осећао срамно побеђен и имао сам осећање као да држим у руци пребијен мач. *(Пауза)*: Покушао сам да ставим себе на дијету и прописао сам себи: биљну храну, избегавање девојачких погледа и три пута дневно гледање у одледало.

НАДА: На што то?

МАРИЋ: Већ кад сам се први пут погледао ја сам опазио - боље но увек дотле - да је моју главу покрио снег којим природа украшава зиму човечијег живота. Када сам се други пут погледао, ја сам запазио, боље но икад дотле, колико су дубоке боре којима ми је узорано чело. А када сам се трећи пут погледао, ја сам се себи дубоко и искрено засмејао.

НАДА: Како сте немилосрдни.

МАРИЋ: Био сам ја немилосрднији но што ви мислите. Погледао сам истини у очи и рекао сам себи: ваља ти се спасавати.

НАДА: А били сте пред опасношћу?

МАРИЋ: Та био сам заљубљен, разумете ли; био сам заљубљен до ушију, гимназијалски. Мал' нисам почео да пишем стихове.

НАДА: И спасли сте се?

МАРИЋ: Једини начин да се спасем љубави према девојчету, које је од мене било удаљено - једним дугим растојањем година, а ипак блиско души мојој - био је, да се то девојче што пре уда. Што пре, што пре и да, нађе срећу у браку како бих ја бар у тој срећи уживао и како би управо та њена срећа била најхладнији туш којим бих ја сваки даи квасио своју седу главу.

НАДА *(Устаје по мало узбуђена. Значајно и подвлачећи речи)*: И ви сте свима силама настојали, ви сте све своје снаге заложили да потпомогнете њену удају ... ?

МАРИЋ: И да потпомогнем да јој тај брак донесе срећу.

НАДА: А кад сте опазили да у том браку не бива све онако како сте ви желели?

МАРИЋ: Ја сам у томе опазио нову опасност по себе и похитао сам да што пре извршим репарацију брака, да што пре вратим срећу у тај брак.

НАДА (*Нешто разочарано*): Сад већ разумем све и видим у чему леже побуде целој вашој акцији, која има да се сврши овом комедијом осветљеном лампионима.

МАРИЋ: Па ипак, вама се само чини да разумете ствар, јер је рђаво схватате.

НАДА: Мислите?

МАРИЋ: У вашим сам очима ја овога тренутка један обичан себичњак који све што чини, чини само зато да спасава себе.

НАДА: Зар се нисте сами тако исповедили?

МАРИЋ: Да, али ја личим на оног бродоломника себичног који, вешт пливању, сече таласе и хита да се спасе али - он на леђима носи још један драгоцен терет, једно драгоцено биће. Кад би он био несебичан и побеђен валовима дозволио да утоне, повукао би собом на дно и оно драгоцено биће.

НАДА: Не видим зашто?

МАРИЋ: Јер ... дозволите ми да будем дискретан и да вам једно своје опажање прећутим, али ... не би ли била много већа себичност да сам ја, за љубав својих закаснелих осећања, ометао сваки ваш покушај да створите себи срећу и искоришћавао сваку прилику која би била кадра да заљуља вашу срећу? Не би ли тада био много већи себичњак?

НАДА (*После извесног размишљања*): Зашто сте ми све ово казали?

МАРИЋ: Захтевали сте а, најзад и зато: да склопим једну дочитану књигу; да је склопим и ставим на њено место у библиотеку, тамо у полици где стоје приче за децу.

НАДА: А затим?

МАРИЋ: Да отворимо ону књигу у коју ћемо исписивати вашу срећу?

НАДА: Могу ли је ја збиља исписивати без гриже савести што сам вам задала бол.

МАРИЋ: Ох, дете моје, ја вам могу бити чак и благодаран на тај бол, то је пријатан бол.

НАДА: Од тренутка кад сте престали бити циник.

МАРИЋ: Мислите зар да сам престао. На против, ја сам сад чак и пакостан, као матора удавача.

Појава VI

МАРИЦА – ПРЕЂАШЊИ

МАРИЦА: Послао ме је господин Матић да вас опоменем, већ је време.

МАРИЋ: Хвала! (*Нади*): Зар је наш разговор тако дуго трајао? Ко би то рекао, али ... у осталом, о безначајним се стварима обично и воде најдужи разговори. (*Марици*): Марице, похитајте и позовите их све овамо.

МАРИЦА (*Одлази*)

Појава VII

НАДА – МАРИЋ

НАДА: Молим вас још једном за упутства како да се понашам?

МАРИЋ: Реците ми: осећате ли овога часа довољно среће што сте се вратили загрљају свога мужа?

НАДА: А вас мој одговор неће увредити?

МАРИЋ: Али ...

НАДА: Осећам се срећна!

МАРИЋ: Е, онда вам никаква упутства нису потребна. Срећа ће вас упутити шта треба да радите. Све што бих томе ја могао додати то је: слушајте срце своје!

Појава VIII

СВИ

СРЕЂКОВИЋ (*Долазећи још из дна*): Па ви сте на нас сасвим заборавили.

МАРИЋ: Пст! Мир! Без гласног разговора. Ми не смемо одати да смо се овде искупили у заседу.

МАТИЋ: Дакле, хоћете ли нам одредити места?

МАРИЈА (*Дохвати га за пеш од капута и не пушта више све до краја чина*): Твоје се место зна, ти нећеш маћи од мене.

МАТИЋ: Ја ништа боље и не желим.

СРЕЂКОВИЋ (*Марићу*): А кад се упали? Хоћете ли нам рећи шта ћемо радити кад се упали?

МАРИЋ: Прићинете и честитаћете! То је све !

МАТИЋ: И ми сви остали?

МАРИЋ: Разуме се! Дакле, молим вас, заузмите место овде иза дрвета. Поштована госпођо Матић, одведите вашег супруга тамо.

МАРИЈА: Разуме се! (*Води Матића држећи га за капут*):

МАРИЋ (*Нади*): Ви останите на тој столици. Господин Срећковићу, ви се и сувише видите ... ах, па светлост у кући није угашена, зато је овде тако видно. Марице, пожурите и погасите све у кући.

МАРИЦА: Молим! (*Оде*):

Појава IX

СВИ БЕЗ МАРИЦЕ

МАРИЋ: Не заборавите, госпође и господо, никакав разговор, никакав шум. Не смете ничим одати нашу присутност иначе би цела ствар изгубила значај. (*Нади*): Госпођа Надо, ви не морате водити дуге разговоре али немојте ни то дозволити да вам одмах са зида падне у загрљај. Нек вам се најпре исповеди мало, нека мало и ми чујемо ту исповест. (*На позорници настаје дубок мрак јер је у кући све погашено*)

НАДА: Да, да, знам већ.

Појава X

СВИ

МАРИЦА (*Вратила се*): Угашено је!

МАРИЋ: Све је уреду дакле. Молим вас свако на своје место и, будите стрпљиви! (*Склони се и он за дрветом и настаје потпуна тишина. Грамофон из суседства кроз ту тишину свира једну, тиху, благу мелодију коју изводи концертна виолина*)

Појава XI

ЈЕЛИЋ – ПРЕЂАШЊИ

ЈЕЛИЋ (*По свршетку музике чује се с поља трипут: „Куку“!*)

МАРИЋ (*Шапће Нади*): Одговорите!

НАДА: Куку!

ЈЕЛИЋ (*Чује се неко крклање, гребање и крхање док се не испне на зид; затим се полако и обазриво спушта на сандук а са овога хоће да скочи на земљу*)

НАДА (*Прискочи му и пружи руку*) Пази да не паднеш!

ЈЕЛИЋ (*Већ је доле пред њом*): Надо, ти ме чекаш?

НАДА: Па зар ти писам обећала?

ЈЕЛИЋ (*Хоће да је загрли*): Немам речи, Надо, гуши ме срећа!

НАДА (*Хтела је да дозволи да је загрли али чује дискретно кашљуцање Марићево па се тргне и отклони руком загрљај*): Зар те ово мало намештене романтике чини толико срећним?

ЈЕЛИЋ: Не то, не то - чини ме срећним то што си опет моја.

НАДА: Мислиш?

ЈЕЛИЋ: Зар овај састанак не значи праштање?

НАДА: Налазиш дакле да постоји нешто што би требало опростити?

ЈЕЛИЋ: О да! Велики је грех који сам ја чинио према теби а чинио сам га несвесно, не знајући да те толико волим. Опрости ми.

НАДА: Значи ли то да ме сутра опет можеш несвесно волети?

ЈЕЛИЋ: Не, Надо, никад више ја нећу осећати друкчије него што овога часа осећам.

НАДА: Смем ли ја у то да верујем?

ЈЕЛИЋ: Заклећу ти се, заклећу ти се пред сведоцима ако желиш.

НАДА: Не, радије овде. Не желим нико више ту заклетву да чује сем мене и Бога.

ЈЕЛИЋ: Кунем ти се оном што ми је најмилије; кунем се тобом! И знај да моја заклетва није празна реч. Ја сам преживео један бол који ме је научио волети. Трбало је да изгубим своју срећу па да је познам; трбало је да је изгубим, ал' ... је ли, је ли, Надице ... ја је писам изгубио?

НАДА (*Савладана саучешћем и љубављу*): Ниси!

ЈЕЛИЋ (*Загрли је снажно, љубећи је у уста. Све се сијалице упале*)

СВИ (*Прилазе и опкаљају их аплаудирајући*): Честитамо! Честитамо!

ЈЕЛИЋ (*Запрешћен, комичан*): Шта је ово?

МАРИЋ: Ово су сведоци који су хтели да чују вашу заклетву. (*Грамофон засвира један свечани марш*)

ЈЕЛИЋ (*Нади*): Па ово је све намештено?

МАРИЋ: Све, сем осећаја које сте, мало час, пред сведоцима исказали једно другом и, сем овога марша којим грамофон без наше воље, поздравља ову сцену.

ЈЕЛИЋ: И то је све господин Марић режирао?

МАРИЋ: Ако сам рђаво урадио ја примам све прекоре.

НАДА: Господин Марић не заслужује никакве прекоре; господин Марић је много за нас учинио; ми ћемо му бити врло, врло благодарни.

СРЕЋКОВИЋ (*Јелићу*): По, јесте ли се уверили да то није тако пријатна ствар прескакати зидове?

ЈЕЛИЋ: Ни мало!

СРЕЋКОВИЋ: Кажем ја!

СРЕЋКОВИЋКА (*Љубећи се са Надом*): По, хвала Богу, хвала Богу!

МАТИЋ: Па забога, жено, пусти ме да и ја честитам

МАРИЈА (*Пушта му капут који је све до сада држала*): Изволи, сад можеш, сад је осветљено!

МАТИЋ: Хтео сам да те питам, зете, је л' ти много куцало срце кад си био на врху зида?

МАРИЈА: Али што такве ствари питаш; шта то тебе интересује? А зар је то честитка?

МАТИЋ: Па ја ћу честитати после, уз вечеру, при здравици.

МАРИЈА: Добро те помену. Ајде, зете, узми Наду под руку па на вечеру; одавно стоји, исхладиће се. Па од сад памет у главу и не испуштај никад више други крај кишобрана.

ЈЕЛИЋ (*Полази водећи Наду под руку. Марићу крај којег пролази*): Хвала вам, па ипак ... зар је одиста све ово требало?

МАРИЋ: Ваљало вам је написати предговор браку и - ви сте га написали!

НАДА (*Марићу са извесним саучешћем*): А ви?

МАРИЋ: Пети чин комедије мога живота је завршен. Време је да дам знак за спуштање завесе! (*Одлазе сви праћени свирком грамофона*).

ЗАВЕСА

КРАЈ

ЈЕДНА НЕОБЈАВЉЕНА НУШИЋЕВА КОМЕДИЈА

Вративши се, 1928. године из Сарајева, где је нешто више од три године провео као управник тамошњег Народног позоришта, Бранислав Нушић је на спектакуларан начин поново скренуо пажњу на себе у Београду: премијера *Госпође министарке*, 11. V 1929, била је његов нови тријумф код публике. Потом је требало да прође само једна сезона, у којој је изведена премијера *Велике недеље*, која је жанровски обележена као „слика наших тешких дана“, да би се Нушић опет огласио новом комедијом. Сезона 1930 - 31. почела је првим извођењем Нушићене шале у три чина - *Предговор*. У тој сезони *Предговор* је приказан укупно девет пута, да би потом дефинитивно нестало са репертоара. Вероватно због лоших оцена критике дело се није више појавило на београдској позорници, нити је пак извођено у другим позориштима. Негативан одзив критике, свакако, био је разлог што је Нушић то дело оставио из оба издања својих *Сабраних дела* (Београд, 1931 - 1936. и 1935 - 1938. и даље). Као да је велики писац хтео да копреном заборава прекрије један неуспех. Данас, међутим, изгледа да је реакција критике на *Предговор* била и последица неспоразума због неиспуњених очекивања, него ли резултат темељне аналитичке процене. Јер, после *Госпође министарке* очекивала се још урнебеснија комедија, а појавила се шала са тезом, која се није уклапала у кодекс (мало)грађанског морала.

Тематика и питање жанра намећу се као примарни проблеми при анализи и оцени Нушићеве комедије *Предговор*. Тематски то дело знатно је ближе Нушићевој трилогији, коју, како је уочио Божидар Ковачевић, чине *Књига друга*, *Опасна игра* и *Жена без срца*,¹ Сама трилогија жанровски је различна: *Књигу другу* Нушић је означио као „комад у три чина“, *Жену без срца* оставио је без ознаке, мада је дело у Загребу, у Хрватском народном казалишту, 1931, изведено као „комад и три чина“, док је *Опасну игру* означио као „комедију у три чина“.² Та жанровска различност не би требало да

1 Б. Ковачевић, Бранислав Нушић.-*Сабрана дела Бранислава Нушића*, књ. XX: *Листићи, Мале приче, Конференције*. (Поговор). Издавачка књижарница Геце Кона, Београд, 1932, стр. 275-331 (цитирано са стр. 308).

2 *Испор.: Сабрана дела Бранислава Нушића*, књ. XVII: *Свет, Друга књига*. - Издавачко и књижарско предузеће Геца Кон А. Д., Београд, б. г.; *Сабрана дела Бранислава Нушића*, књ. XVII: *Мистер Долар, Жена без срца*. - Издавачка књижарница Геце Кона, Београд, 1932; *Сабрана дела Бранислава Нушића*, књ. XII: *Народни посланик, Опасна игра*. - Издавачка књижарница Геце Кона, Београд, 1932; *Уп. и: Хрватско народно казалиште 1894-1962*. Енциклопедијско издање, Загреб, 1962, стр. 718.

буде и пресудна у разматрању тематске повезаности ова три дела, будући да је свако од њих у суштини *комед са тезом*, с тим што се, само се по себи разуме, конструкција извођења и доказивања тезе стилски и жанровски ипак разликују. Наиме, у *Књизи другој* Нушић је претежно у сферама пиранделовског театра, у *Жени без срца* подлеже маниру симболистичког позоришта, уз приметне елементе ибзеновског третмана у доказивању тезе, да би у *Опасној игри* исувише апстрактно за комедију, а наивно и недоречено за драму доказао тезу да старост и младост у љубави не могу заједно. Тим делима тематски је блиска комедија *Предговор* у којој се Нушић својски потрудио да образложи и докаже тезу како су срећнији и успешнији они бракови, у којима је супруг у младости имао „предговор”, т. ј. - предбрачно искуство; уколико није било тог „предговора”, у браку долази неминовно до неспоразума, па и до „поговора”, када супруг тражи друге партнерке ... Зато би се с правом могло говорити, наравно ако усвојимо Ковачевићеву формулацију о трилогији, да у Нушићеву опусу постоји драмско-комедијска тетралогија о љубави, јер се *Књига друга*, *Опасна игра*, *Жена без срца* и *Предговор* тематски заиста додирују.

С друге стране, кад се размотре Нушићеве комедије настале или приказане после 1930. г. - *Мистер Долар*, *Београд некад и сад*, *Ожаловљена породица* и *Ујез*, *Свиња* и *Аналфабета*, *Др* и *Покојник*, онда се може закључити да би се, можда, тетралогији о љубави могла прикључити комедија у два чина *Свиња*, али то ипак није изводљиво с обзиром да је то дело пре орфеумски скеч са првенствено забављачким амбицијама, него комедија са тезом. Ако бисмо већ желели да формирамо пенталогију о љубави могли бисмо тетралогији прикључити *Вечност*, бајку у три слике, у суштини симболистичку слику, дело настало отприлике кад и *Књига друга* и остала из овог циклуса. Не треба заборавити и чињеницу да ни једно од тих дела није постигло већи сценски успех, док нека (*Опасна игра*, *Вечност*) нису ни изведене. Највише извођења, по свему судећи, имао је *Предговор*, упркос томе што је приказиван само током једне позоришне сезоне. Позабавићемо се подробније тим делом, без обзира на то што га писац није уврстио у своја *Сабрана дела* и без обзира на оцене позоришне критике.

I

По начину градње заплета *Предговор* као да антиципира комедију *Мистер Долар*. Све што се дешава, читава радња од почетка до краја у рукама је једне личности. Као што у *Мистер Долару* Матковић има у својим рукама све конце радње, тако је главни „режисер” збивања у *Предговору* - окорели нежења Марић, који „режира” све што ће се десити међу брачним паровима, нарочито у односима Матићевих и Јелићевих којим доминирају различите несугласице, будући да су и Матић и Јелић у брак ушли без „предговора”, односно без одређених љубавничких искустава и

доживљаја. На крају, да би доказао тезу, Марић организује један призор понут праве представе у представи!

Радњу првог чина комедије *Предговор* Нушић смешта на терасу једне виле на Топчидерском брду. Реч је, дакле, о отменом делу Београда, у којем су управо почетком тридесетих година почеле ницати лепе виле и потискивати скромне летње куће смештене обично у малим виноградима и опкољене лепим баштама. Прве две појаве су углавном „хорске“, у њима се представљају готово сва лица комедије. Разговор је најпре сасвим површан и главна тема су прошлонеделне трке на оближњем хиподрому. Дијалози су добро формирани - говори се о тоалетима дама чије је присуство на трибини запажено, а повешће се реч и о фаворитима коњских трка. На Марићеву примедбу како разговор о тоалетима не може бити интересантан ако се истовремено мало и не оговара, присутне даме прекоревају га што их он не забавља, кад већ жели да им ускрати разговор о хаљипама. Потом конверзација добија други смер. Разговара се о Марићеву поимању брака и брачних обавеза, уз неколико различитих алузија на његов статус нежење. Разговор тече слободно, каткад чак и разуђеније но што изискује читава драмска ситуација. Зато и прва појава првог чина делује као исувише широка експозиција. У другој појави првог чина, која није ништа друго до дијалог између Марића и Јелића, почиње да се назире теза комада. И док ће трећа појава донети водвильске елементе и представити Матића у комичној светлости, у четвртој појави изнесена је теза комада:

ЈЕЛИЋ: Радознао сам шта ви сматрате предговором у браку?

МАРИЋ: Све оно што супружници проживе пре брака. Ти предговори са женске стране често су кратки, празни безначајни: неколико уздаха, неколико осмеха, неколико букета, неколико љубавних писама и пуно, пуно бескрајно пуно празних снова. Са мушке стране већ није тако. Ту има предговора који су много дебљи, исписани на више страна, но што је и сама садржина књиге, односно брака.

Пошто је тако дефинисао тезу па и сам наслов комедије, Нушић ће још подробије објаснити на крају исте појаве:

ЈЕЛИЋ: Значи, по вама, да би човек био срећан у браку, треба пре женидбе да има авантура?

МАРИЋ: Не значи то, али значи: треба имати мало лудих дана па макар и романтична, идеална љубав била израз те лудости. *Човек једанпут у животу мора бити луд*. Ко није у младости био, њега стиже лудост у старости и онда: ко није написао предговор своме браку, као господин Срећковић тај пише под старост поговор, као што то чини ваш господин таст. (Подвлачење моје Р. В. Ј).

И не само тезу, него је Нушић ту изложио, на изванредан начин, и схему по којој ће даље тећи радња комада. Задржаћемо се мало на самој тези. Одмах треба истаћи да теза, без обзира што за њу има

потврда у животу, изгледа ипак упрошћена, што и чини да њено доказивање у комаду делује као пренаглашена конструкција. Међутим намеће се питање зашто се Нушић определио за тезу о браку коју је исказао у *Предговору*? Поготово када знамо да би, ако усвојимо поставке из тога дела, он сам спадао у групу људи који су и сами у животу писали овећи поговор ... О томе има више сведочанстава, а једно, веома карактеристично, забележио је Симиша Пауновић:

„Нушићеви излети ван брака, или како их је он у шали називао - ‚ванбрачне шетње‘, избијале су не једном у јавност, били повод разних интрига, измишљања, а понекад и правих скандала. Једна од његових највећих ‚афера‘ била је она са неком удатом, мањом глумицом. Нушић се озбиљно заљубио у њу. Изгледа да је и она њега искрено волела, али од мужа није могла да се одвоји. А и да се одвојила не би јој вредело, јер Нушић, и поред свих својих заљубљивања, никад није сасвим заборавио своју жену и децу. Штавише, као ретко ко, целог је века искрено поштовао госпа Даринку, а децу обожавао. Муж љубавнице, међутим, имао је своју специјалну рачуницу. Кад је видео да му је жена ‚набила рогове‘, па чак остала и у другом стању, и то са сумњивим пореклом очинства детета, стане уцењивати Нушића на разне начине, па му чак претити и оружјем. Београд је о томе брујао. Нушић се налазио у ужасној ситуацији. И кад је изгледало да нема излаза, госпа Даринка је сама свршила посао. Отишла је брачном пару и на неки начин им објаснила да треба да се окану свих лудости, да пусте да се дете роди и узме име законита оца, а она ће га крстити, и још удесити да о томе сазна што више Београђана. А то је и ‚удесила‘³.

Има још једно сведочанство, које ми је изложио Никола Трајковић у разговору после једне представе *Центрифугалног играча* Тодора Манојловића, у Београдском драмском позоришту, 1982. г. У разговору је учествовао и Владимир Плаовић, драматург Позоришта, који га је снимео на касетофону. Према Трајковићевом казивању, када се једном приликом по повратку из Сарајева Нушић нашао у библиотеци Народног позоришта, ту је наишао и Бора Гавриловић, дописник *Политике* из Сарајева. Наравно, Нушић га је запитао шта има новог у Сарајеву - и разговор је отпочео. Када је Нушићу Гавриловић саопштио да се једна глумица, која се презивала Ђокић, удала за официра, писцу је одједном позлило, па је морао интервенисати чак и др Врачевић. Трајковић је потом објаснио како је Нушић тој глумици купио кућу у Београду, код Цветкове механе, која није много коштала, неких 40-60.000 динара. Њу је хтео после да пребаци у Београд да буде глумица, а он би је посећивао трамвајем бр. 6 ... Изгледа да јој је неких петнаестак дана пре сусрета и разговора са Гавриловићем у библиотеци Народног позоришта послао тапију куће. Она се, међутим, добивши тапију, удала за

3 С. Пауновић. Писци изблиза. Одељак: Нушић и његова госпа Даринка. - „Просвета“. Београд, 1958, стр. 176.

официра и то је Нушића веома погодило! - Када се зна ова прича, онда је и јасна улога униформе и, уопште, откуд прерушавање у униформу у једној од сцена *Предговора*!

Очигледно је, дакле, да су лични проблеми до којих је дошло још за време управниковања у Сарајеву (на тај положај постављен је децембра 1924. и радио је све до 1. априла 1928, када се вратио у Београд) и после тога навели Нушића да напише комедију *Предговор*. И да се насмеје себи и другима! Како се види, у његову случају не и без разлога.

Али, вратимо се тексту *Предговора*. Пошто је изложио тезу комада, Нушић у осмој појави првог чина гради заплет. У тој појави Марић сугерише да напише писмо и извести свога супруга, Павла Јелића, да га напушта и да се враћа кући својих родитеља. То је, уједно, можда и најнесубедљивија сцена у комаду. Није јасна сугестивност Марићева, заправо његова огромна моћ да делује на једну особу у тој мери да успева у разарању брака. При том гледалац може само да наслућује како је Марић заљубљен у Наду и да никад не буде сигуран у таквим претпоставкама. Јер, нема никаквих индиција да су Марић и Нада имали некакву љубавну идилу пре њеног брака. И без обзира што Нада све што чини под сугестијом Марићевом - чини то у интересу своје брачне среће, дакле, одмах се види да је све то једна игра, да не речемо представа у представи, која треба да има на крају повољно и срећно разрешење, њен „прелом“ не изгледа убедљиво. Пошто је тако изграђен основан елемент заплета, преостаје да се још Марић поразговара са Јелићем о његовој брачној несрећи па да се заврши први чин.

У другом чину већ на самом почетку имамо водвиљску ситуацију. Реч је о задовољном разговору Матића и Срећковића о једној (ван)брачној пикантерији, који намах прекида Марија, љубоморно испитујући Матића о чему су разговарали и оптужујући га да је од ње побегао кад су били на тркалишту и изгубио се у гужви. Зато тражи правни савет од Срећковића и истовремено изражава подршку Нади што је напустила мужа. Насупрот своје супругу, Мати Матићу, она жели да дође и до коначне раставе између Наде и Павла:

МАРИЈА: ... Једанпут напуштен муж не заслужује више љубави. Па молим вас, кад ви испустите залог из уста, те падне па земљу, има ли смисла сагнути се и узети га поново?

Четврта појава другог чина суочава гледаоца са Марићевом режијом, односно са његовом личном драмом:

МАРИЋ: Не иштите од мене да вам се исповедам. Моја исповест била би последња реч глумчева, то би био крај комедије после којег се спушта завеса. Не иштите то од мене, ја сам тек на почетку петог чина.

НАДА: Тај ваш комад мора да је врло дуг?

МАРИЋ: Као и сви досадни комади. Али оставимо то! Ми се налазимо у другој чини једнога комада који се много брже и много веселије развија и који је, по моме уверењу, врло близу краја.

НАДА: Мислите?

МАРИЋ: Но ја бих хтео још више да убрзам радњу и знате ли шта сам ради тога смислио?

НАДА: Та ко је кадар погодити све оно што сте ви кадри смислити?

МАРИЋ: У целој овој романтичној комедији, која се пред нашим очима развија између вас и вашег супруга, недостаје ми мало љубоморе. Љубомора је елемент који убрзава акцију љубави, онако отприлике, као што аспириин убрзава крвоток. Треба дакле мало попети температуру и убрзати крвоток.

НАДА: Мислите начинити га љубоморним?

МАРИЋ: Да!

НАДА: Немојте забога, то ће му причинити бол!

МАРИЋ: Ваше је саучешће врло симпатично, али ја морам остати немилостив. Мени је потребно да у акцију уведем и љубомору и - морам то и учинити.

НАДА: И извесно имате већ и готов план?

МАРИЋ: Моментално га немам, али ... наћи ћу га.

У наведеном дијалогу као да је назначен даљи развој комедије *Предговор*, дела које је, како примећује један критичар, могло, зависно од обраде тезе, бити и драма:

„Г. Нушић је, пре свега, овде хтео да помеша две ствари, једну тезу, која би могла исто тако, ако не и више, да одведе у драму колико се развила у комедију, са градивом грубе и врећајући сирове лакрдије. Почетак и крај комедије вуку у драму, а кроз средину је врева бифонерије као под шатром“.⁴

Али, Нушић не би био Нушић да није тако поступио, односно да није радњу упутио водвиљским стазама. И догодило се оно што је обично бивало када је Нушић главну пажњу посветио изграђивању ситуације, односно кад је ток радње градио првенствено на комици ситуације, а не на комици која извири из речи, у чему је био мајстор. У *Предговору* под утицајем Пиранделових идеја, Нушић „гради“ радњу на приципу отворене режије, коју води једна личност у комаду. Овде је то Марић, који у другом чини аранжира на прилично наиван начин ситуацију, уводећи и игратију са униформом коњичког официра и организујући читаву акцију. Циљ је - представа у трећем чини, која омогућује свима да прате поновни сусрет Павла и Наде Јелић, после искушења у које их је довео Марић. Као што се

4 М. Богдановић, Позоришни преглед. Бранислав Нушић: „Предговор“. (24. септембра о. г.). - Српски књижевни гласник, 1. X 1930, Н. С. књ. XXXI, бр. 3, стр. 213.

види, танушан заплет, зачињен песпоразумима између Матића и Матићке, уз обавезно учешће собарице Марице у другом чину нису изведени на нивоу који би био макар и мало виши од водвиљских скечева.

Трећи чин, како смо већ истакли, аранжирана „представа у представи” доказ је да је писцу понестало даха и представља најслабије стране овог дела, које показује да је и неуморни Нушић, забављач без премца у српској комедиографији губио покаткад своју инвенцију.

II

Критика је „па нож” дочекала *Предговор*: чак и критичари који су према Нушићу имали донекле благонаклон став после премијере ове шале и три чина нису имали лепо мишљење о новом делу писца *Госпође министарке*, која је претходне сезоне засмејала публику. Међу критичаре који према Нушићу нису имали доследно негативски став ваља убројати Милана Богдановића. Он је, упркос општој негативној оцени, имао разумевања за Нушића и много обзира и поштовања према писцу *Протекције* и *Народног посланика*. Тако он пише:

„Г. Нушић има један несумњиво вапредан дар да нађе и спроведе комичну ситуацију, живога и варничавог духа да је рељефно уобличи, редак смисао да дирне човека у „комични живац”. Он, у пуном смислу, има правога нерва за комику, и боље од иједнога нашега писца уме да изазове здрав и громки смех. Али његов је извор очигледно исцрпљен, и он данас вади из резервоара. То више нису ситуације из живота, већ прераде ситуација из великога и прелуно наслаганог магацина комичних мотива из ранијих његових комедија, као и из безбројних хумористичких скица и приповедака. Ниједне речи више ту нема а да вас нечим не подсети на нешто од Нушића већ чувено или виђено, ниједног тренутка који би изгледао нов, а још мање свеж и спонтан, ниједног ефекта који не би био једна прерада. Уколико је све то ново као комбинација и интрига, као унутрашњи сплет догађаја из којих има да се начини комедија, савршено је фикција, смишљена игра, срачуната комика, са мало или без имало укуса, а потпуно без инвенције. У две речи речено, његове последње комедије су троме у ритму и насилне у духу”.⁵

Насупрот наведеном приступу, толерантном до максимума и обазривом, али и критичарски проницљивом, поводом премијере *Предговора* критичар Душан Крунић, иначе доследан негативиста према Нушићу, имао је много оштрији став:

„Г. Нушић постао је немогућ, и он би требао да стане. То му се мора довикнути најгласније и из пуних груди. И. г. г. Предић и Караџић заслужују најоштрије прекоре поводом стављања на

⁵ М. Богдановић, *сл. м.*, стр. 212-213.

репертоар ове комедије. Они су имали за дужност, да прочитавши комад, одбију г. Нушића, ма колико да његово популарно име одговара за његове комедије. Јер, г. г. Предић и Каракић, несумњиво, треба првенствено да воде рачуна о литератури и укуским сценским обртима, а не о оном периферском менталитету, коме тако вешто уме да угађа г. Нушић". И мало даље:

„Г. Нушић није никада продубљивао своје драмске проблеме; он је увек био само фелџонистички посматралац површина и људске коже, са пуно спретног убацивања и ‚вицева‘ из уличног промета. Ниједан рељефан карактер, ниједно психолошко уроњавање не носи његово позориште. Па, ипак, то позориште имало је извештан комедиографски значај по својим сатиричким намерама, но које су, у исти мах, и намигивале на онога, кога исмевају.

Али, са *Путом око света*, *Госпођом министарком* и сада својом новом комедијом, г. Нушић је просуо три огромне мрље по страницама српске драме.

Предговор г. Нушића, то је катастрофа празнине. То је последњи облик једне баналности. И само жалост старачке наивности могла је да створи онако комично и неживотно мотивисан први чин и тип Марића, чије досадно истицање и крајња неубедљивост расте из чина у чин. Психологија и драмски карактери утекли су из овог дебакла, спасавајући свој углед. Остао је ‚комад с тезом‘: да би један човек био срећан у браку, потребно је да се, као момак, протресе и ‚на ситу и решету‘ - како би то згодно приметила публика г. Нушића - па тек тако искуствен, засићен и сталожен да пође на велчање! Оно ‚сито и решето‘, то би ‚предговор‘ био прескакање туђих зидова и бежање кроз прозор са забрањених састанака једног незадовољеног и ‚непротрешеног‘ брачника.

То је брачна теза г. Нушића. Али, ова чудна и шаллива теза губи се, као река понорница, у најнижу комику ситуације, какав је други чин, у коме засењује очи јак рефлекс орфеума".⁶

Ако се упореде две наведене критике, од којих је прва, иако негативна, најтолерантнија, а друга апсолутно негативна, рекло би се, преоштра па и непријатељска, може се, према старом, опробаном „златном правилу“ тврдити да је истина негде на средини. Међутим, несумњиво је истина - *Предговор* је слабо дело Нушићево, можда најслабија његова комедија. Лоше критике, и то све одреда, изгледа, пресудно су утицале на Нушића да комедију *Предговор* не сврста ни у једно од два издања својих *Сабраних дела*. Поготово, када имамо на уму критику Душана Крунића можемо претпоставити да је Нушић одлучио да „заборави“ комедију *Предговор*.

Једна опаска хроничара илустрованог листа *Недеља* можда најтачније оцртава Нушићеву ситуацију почетком тридесетих година овог века:

6 Д. Крунић, Бранислав Ђ. Нушић: Предговор. - Премијера. - *Правда*, 26. IX 1930, стр. 4.

„Плодност г. Нушића извесно је његова велика врлина. Али она је, исто тако, и његова велика мана. Поред *Велике недеље*, његова најновија „шала с тезом“ (!) чију смо премијеру имали пре неколико дана - очевидан је доказ томе.”

Заиста, не треба губити из вида чињеницу да је Нушић најплоднији наш писац и један од највећих комедиографа. У тако великом и значајном опусу могућно је да има и слабијих страница. Међутим, и најслабије његове странице не заслужују да буду заборављене. Јер, и када је Нушић слаб, нарочито када је реч о комедији, он је бар за два копља виши од других комедиографа свога времена, а може се слично рећи и када су у питању наши савременици.

Неспоразум који је пратио Нушића кадгод би се пред публиком појавио неким делом које није засмејало публику до грохога значајно је нешто што се сматрало недопустивим. Једноставно речено - позоришни гледаоци непрестано су очекивали смех и само смех на представама Нушићевих дела. Публика се није много ослањала на мишљења и ставове (углавном негативне оцене) критике, она је тражила на свакој премијери нових Нушићевих дела могућност да се насмеје и разгали. Зато је уживала у *Госпођи министарки* без обзира што то дело није добило најповољније оцене критике. Али, *Предговор* је ваљда једини случај који је поколебао публику, па и самог писца! Дело је у сезони 1930/31. изведено, како смо у уводу навели, девет пута, да би, потом, било скинуто с репертоара. Пресудна је у томе, како нам изгледа, била уништавајућа критика, попут оне Крунићеве, као и критичарска јединствено донесена негативна оцена. Навешћемо, у циљу сагледавања Нушићева стваралачког проблема, редове из критике Живка Милићевића:

„Г. Нушићева ствар, ако су тачна обавештења објављена у штампи пред премијеру, имала је да постави један проблем, за који писац мисли да је врло озбиљан, и да га реши на један лак и пријатан начин, у духовитој шали. Проблем је можда и озбиљан, али чим се постави онако како га је г. Нушић поставио, он престаје да изгледа озбиљно чак и појединим личностима у самом комаду. Смешно је као теорија да имају највећу гаранцију за срећу и сагласност само они бракови у које муж улази уносећи и потпуно исписан предговор својих ранијих авантура, малих љубакања или великих љубави. (...) Има у комаду други један проблем који је, ако се не варам, г. Нушића много више интересовао, а и мене, признајем, исто тако. Са тога проблема скренута је у напред пажња на другу страну, и није могућно да је прошао чак незапажен. Тај проблем је у личности комада коју је г. Нушић назвао просто *Марић*, и који је, стари нежења, зашао дубоко у године, па у тим годинама касне своје јесени заљубио се у очи пролећа и ведру свежину прве младости једне

7 Аноним, Предговор нове позоришне сезоне. Премијера г. Нушићевог „Предговора“. - Илустровани лист *Недеља*, 5. X 1930, бр. 186, стр. 1.

девојке, и заљубио се, несрећник, како се може у тим годинама заљубити: лудо и очајно, у толико луђе у колико му је јасније да из ситуације у којој је нема више изласка, и у толико очајније у колико је свеснији своје беспомоћне лудости. (...) И зашто онда његов проблем није изнесен у први план?". И даље:

„И, ту долазим па објашњење због чега ми се комад није допао. Г. Нушић се, како ми се чини, доста пребацио. У жељи да паралелно води два сижеа, он није стигао да довољно обради ни један. Покушао је да повеже у једну две теме - тема „предговор” и тема „позна љубав” - али је њих било врло тешко повезати, јер немају ничега заједничког. У необично тешкој ситуацији коју је сам себи поставио, он се, ко зна зашто, мало трудио да пред нама развије тему „позна љубав”, врло занимљиву саму по себи и од првокласног интереса као новина у нашој позоришној литератури; а претерало се паштио око безначајне и јако незанимљиве теме „предговора”, у коју тешко да ико може бити убеђен”.⁸

Тема љубави остарелог мушкарца није једина у Нушићеву опусу. Присутна је управо у делима трилогије, односно тетралогije о љубави, нарочито у *Опасној игри* и *Жени без срца*. И као што се иза остарелогa др Монела у *Опасној игри* може тражити и паћи - Нушић, слично је и са *Предговором*: иза Матића стоји сам Нушић, који као да се устеже да властити проблем изнесе на сцену! У светлости афера о којима је писао Синиша Пауновић и, још више, казивања Николе Трајковића, могућно је то са сигурношћу тврдити. Поготово када се има у виду и тематика осталих дела „трилогије о љубави” према Божидару Ковачевићу. Нушића је крајем двадесетих година овога века обузело сазнање о старости и непосредно се суочавао са непријатним феноменима, које она неминуовно доноси. Покушао је да је прихвати са осмехом, али није успео. Протагонисте *Опасне игре* и *Жене без срца* оставиће разочаране и усамљене да се посвете научном раду, а у Марићеву душу није се ни усудио да завири препустио му је добротинитељску игру у циљу „спасавања туђе брачне среће.

III

При разматрању судбине комедије *Предговор* неминуовно се намеће и питање није ли, можда, сценска реализација првог извођења у београдском Народном позориту⁹ осујетила успех тога дела? Зато ћемо размотрити критичарске оцене самог извођења и покушати да како-тако реконструирамо представу и њене уметничке домете. Судећи на основи оцена београдске критике,

⁸ Ж. Милићевић, Позориште. Поговор на г. Нушићев „Предговор”. Поводом премијере 24 ов. м. у Народном позоришту. - *Политика*, 26. IX 1930.

⁹ *Предговор*, шала у три чина. Писац Бранислав Нушић. Редитељ Витомир А. Божић. Сценограф Станислав Беложански. Премијера 24. IX 1930. *Испор.*: Сава В. Цветковић. *Репертоар Народног позоришта у Београду 1868-1965*. - Музеј позоришне уметности, Београд, 1966, стр. 24.

глумци су се добро снашли у представи „Предговора”, коју је режирао Витомир Богић. Ево једне карактеристичне оцене:

„Немамо шта да приговоримо ни режији ни глумцима. Истина, ту и тамо могло се мало више дати гаса’ у кретању, али се и то извињава ако су по среди мешавине бинских креатура неколико генерација у комаду. Међу типовима ове шале са тезом највише нам се свидео г. Б. Николић, који је одлично одиграо улогу назовициника, затим г. Сава Тодоровић, који својим старим жанром срећно решава и оно што је мало у супротности са његовим природним стилем глуме, па г. Милошевић, који има све више дара за један нов, можда не још толико инстинктиван, бински темпо. Г-ђа Стокић је, као и у сваком Нушићевом комаду, међу своја четири зида. Г-ђа Ризнић играла је претерано поншалантно, вероватно из разлога што не воли шале без достојанствене драперије једног космополитског салона. Г-ђа Паранос била је врло добро расположена за своју лаку ролу, исто као и г-ца М. А. Поповић. - Г. г. Ракуша и П. Петровић, као новајлије, још нису дали свој нуши израз, своје оправдање што се налазе на престоичкој бини. - Г. Нушић је, као и увек, имао среће, да су глумци лепо схватили његове једноставне идеје, и да су били у складу, иако није овај комад писан ,за одређена имена’¹⁰

И други критичари похвално су писали о глумачкој игри на премијери *Предговора*:

„О ономе што су дали глумци мислим да се може говорити са похвалом. Није реч, наравно, само о г-ђи Стокић и г. С. Тодоровићу, чија је појава често била довољна да изазове смех и веселост, него и о г-ђама А. Паранос, Ризнић, Н. Паранос, г-ци Поповић и г-ци Б. Николићу, Милошевићу, Стојановићу. - Исте вечери појавио се у улози Срећковића и новоангажовани г. П. Петровић. У малој једној улози, истина, врло споредној, али приказаној тако потпуно коректној као да се радило о каквој великој роли. А такви глумци су увек врло потребни”¹¹

Међутим, било је и негативних оцена, попут следеће:

„И само извођење *Предговора* не заслужује много комплимената. Уосталом глумци имају оправдања. Они су морали да издрже велику борбу (то нарочито важи за г. Божу Николића) са текстом писаним у стилу који теорија књижевности обично назива бомбасти. Уз то типови тешко могућни у животу учинили су борбу још тежом, крајњи исход њен још мршавијим. - Народно позориште отпочело је серију премијера у овој сезони једним slabим комадом, једним неуспелим спектаклом”¹²

¹⁰ Д. А. (Драган Алексић), Позориште. Нова домаћа премијера ове сезоне у Београду. „Предговор”, шала са тезом од г. Бранислава Нушића. *Време*, 26. IX 1930.

¹¹ Ж. Милићевић, *сп. м.*

¹² Аноним, *сп. м.*

Наравно да је и Нушићев велики противник, Душан Крунић био строг у оцени саме представе:

„Писати о режији, коју је имао г. В. Богић и о игри оних одличних уметника, као што су г-ђе Стокић, Ризнић и Паранос и г. С. Тодоровић и у оваквом једном комаду, свакако не би желели ни они, ни ја. Па ипак морам приметити, да изврсни глумач, г. Б. Николић није био довољно гибак и течан, као козерски аниматор целог комада. Г. П. Петровић, нови млади члан нашег позоришта, истакао се као врло пријатан и окретан интерпрет”¹³

Навели смо неколико критичарских оцена прве и једине поставке Нушићевог *Предговора* и, установивши подељена мишљења, ипак можемо закључити да је то извођење ишло у ред просечних сценских остварења каквих је било поприлично у Народном позоришту у то време, када је, као што је познато, било знатно више премијера него што је то данас случај. Зато се може закључити да такво извођење није могло допринети књижевном па и позоришном неуспеху *Предговора*. Оцене дела биле су свакако пресудне што оно више није извођено ни на једној позоришној сцени, нити у Народном позоришту. У библиотеци Народног позоришта сачуван је шаптакчи примерак текста *Предговора* (инв. бр. 1224) који је и послужио за ово издање, будући да до оригиналног рукописа писмо могли доћи. Тај препис може се са сигурношћу сматрати аутентичним и у овој књизи прештампан је без икаквих скраћења.

Да ли *Предговор*, упркос свим слабостима дела и негативним оценама критике може бити занимљив за савремено позориште? - Одговор је свакако потврдан, уз претпоставку да се не изводи дословно реалистички, већ уз коришћење наглашеног поступка стилизације у смислу остваривања одређене ироничне дистанце. И то тоталне ироничне дистанце - у односу на саму тезу комедије, али и на поступак њеног доказивања, што значи - са дистанцом према духу времена са којим се Нушић у *Предговору* поиграо. Чињеница што то Нушићево дело није извођено после премијере не треба никога да обесхрабрује. Наша драмска баштина, познато је, потискује се све више у заборав и такав однос мора се означити као незналачки и потцењивачки. То Нушић никако не заслужује, посебно када је у питању један његов комедијски текст. Има, додуше, и бољих Нушићевих комедија које се данас не изводе, што је неправда. Можда ово издање и неће подстаћи сценске ствараоце да се прихвате новог постављања *Предговора* на позорницу. Али, оно треба да буде прилог и подстицај будућем издању целокупних дела великог писца.

Др Рашко В. ЈОВАНОВИЋ

ВИТОМИР БОГИЋ, редитељ Нушићевог *Предговора*

САВА ТОДОРОВИЋ (*Мата Матић*, чиновник у пензији)

НАДА РИЗНИЋ (Нада, ќер Мате и Марије Матић)

ЖАНКА СТОКИЋ (Марија, жена Мате Матића)

МАТА МИЛОШЕВИЋ (Павле Јелић, зет Мате и Марије Матић)

АНА ПАРАНОС (Госпођа *Ракић*)

МАРИЦА ПОПОВИЋ (Госпођа *Сречковић*)

БОЖА НИКОЛИЋ (*Марин*)

ХРОНОЛОШКИ ПРЕГЛЕД ПРИКАЗИВАЊА НУШИЋЕВИХ КОМАДА НА БЕОГРАДСКОЈ СЦЕНИ

- 1889 (30. марта): ПРОТЕКЦИЈА
1896 (19. октобра): ПАРОДИЈИ ПОСЛАНИК
1897 (11. октобра): ПРВА ПАРТИЦА
1900 (24. фебруара): КНЕЗ ИВО ОД СЕМЈЕРИЈЕ
1900 (23. маја): ОБИЧАН ЧОВЕК
1900 (19. октобра): ТАКО ЈЕ МОРАЛО БИТИ
1900 (31. октобра): ПОПЕЦИХАУЕР
1900 (21. новембра): ЉИЉАП И ОМОРИКА, музика од Ст. Ђиничког
1901 (14. јануара): РАСТКО НЕМАЊИЋ
1901 (29. новембра): ПУЧИНА
1903 (6. фебруара): ПОД СТАРОСТ
1903 (14. октобра): НАША ДУША
1903 (20. октобра): ГРЕХ ЗА ГРЕХ
1903 (27. новембра): У СРПСКОЈ КУЋИ
1903 (20. децембра): НА УРАЦИКУ, музика Ст. Ђиничког
1904 (19. јуна): ПОД ОБЛАЦИМА
1906 (19. октобра): СВЕГ
1907 (17. новембра): ДАШАК У КРВИ
1908 (9. децембра): ХАШИ ЛОЈА
1909 (8. јануара): ЈЕСЕЊА КИПА
1909 (6. септембра): ИЗ БОЖИХ ЛЕЂА
1911 (26. марта): ПУТ ОКО СВЕГА
1912 (6. септембра): ПАРОДИЈИ ПОСЛАНИК, у новој преради
1919 (2. јула): ДВА ЛОПОВА
1923 (17. јануара): ПАХОД
1929 (29. маја): СУМБИГО ЛИЦЕ и СВЕТСКИ РАТ
1929 (25. маја): ГОСПОЂА МИНИСТАРКА
1929 (26. октобра): ВЕЛИКА ПЕДЕЉА
1930 (24. септембра): ПРЕДГОВОР
1932 (16. септембра): МИСТЕР ДОЛАР
1933 (11. маја): БЕОГРАД НЕКАД И САД
1934 (28. новембра): ОЖАЛОШЋЕЊА ПОРОДНИЦА
1935 (4. септембра): УЈЕЖ
1935 (30. октобра): СВЕНИЈА и АЦАЛФАБЕТА
1936 (17. децембра): Др
1937 (18. новембра): ПОКОЛНИК
1938 (5. децембра): КАПЛАР МИЛОЈЕ (по Ф. Димашоару и Л. Делерију)
1939 (14. јануара): ВЛАСТ (први чин посмртне комедије)

Житорад П. Јовановић

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА
Књига 4

Издавач:
МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ
Београд, Господар Јевремова 19

Главни и одговорни уредник:
др ЗОРАН Т. ЈОВАНОВИЋ

Редакција:
ОЛГА МАРКОВИЋ
др ОЛГА МИЛАНОВИЋ
МИРЈАНА ОДАВИЋ
ВЕРОСЛАВА ПЕТРОВИЋ
ДРАГАНА ЧОЛИЋ БИЉАНОВСКИ
мр КСЕНИЈА ШУКУЉЕВИЋ МАРКОВИЋ

Коректор:
ОЛГА МАРКОВИЋ

Ликовна и техничка опрема:
НОВО ЧОГУРИЋ

Штампа:
„Нови дани“

Тираж:
500 примерака

Књига је изашла из штампе:
децембра 1992

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ
У БЕОГРАДУ

Вечерња представа

Код Кнеж. Споменика

У среду, 24. септембра 1930. год.

(Први пут)

ПРЕДГОВОР

Шала у три чина. — Написано: Бранислав Ђ. Нушић.
Редатељ: г. Боган.

Л И Ц А :

Мата Матић, чиновник у пензији	—	г. Тодоровић
Марија, његова жена	—	г-ђа Стокић
Нада, њихова кћи	—	г-ђа Ризакић
Павле Јелић, њихов зет	—	г. Милошевић
Госпођа Ракић	—	г-ђа А. Паранос
Госпођа Срећковић	—	г-ца Пововић
Срећковић	—	г. Петровић
Марић	—	г. Б. Николић
Манојловић	—	г. Н. Јовановић
Јанковић	—	г. Ракуша
Тошић	—	г. Стојановић
Марица, собарница	—	г-ђа Н. Паранос
Један раденик	—	г. Ј. Николић

Доба савиње.

Пауза после I и II чина.

Декор г. Беложинског.

ЦЕНЕ МЕСТА:

У партеру: Ложа 200 дин. Фотеље I ред 45 дин. Фотеље II ред 40 дин. Седиште 30 дин.
I галерија: Ложа 100 дин. Фотеље у балк. 45 дин. Фотеље I реда 30 дин. Фотеље II реда 20 дин.
II галерија: Ложа 100 дин. Фотеље у балк. 25 дин. Седиште I ред 20 дин. Седиште II ред 15 дин.
III галерија: Балкон 15 дин. Седиште 8 дин. Стајање 5 дин. Задња Галерија 8 дин.

Почетак у 8 часова у вече.

Штампа „Гудачкић“ Београд, Димитријева 3. — Тел. 6-70.

